

Iwona Krysiak

Aspekt personalistyczny drugiej tajemnicy fatimskiej w świetle dogmatu o Niepokalanym Poczęciu

Salvatoris Mater 18/1/4, 84-122

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Druga tajemnica fatimska ukazująca kult Niepokalanego Serca Maryi w sposób znacznie wyrazistszy niż objawienia w Lourdes, zwraca uwagę na konieczność odkrywania głębszego znaczenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. W świetle prawdy, że grzech jednego człowieka miał decydujący skutek co do dziedziczenia grzechu pierwotnego przez wszystkich ludzi, tym bardziej na jakość istnienia ludzkości wpłynęło przyjęcie Bożego daru Niepokalanego Poczęcia Maryi oraz świadomie realizowana przez Niepokalaną bezgrzeszność we wszystkich przejawach życia. Jeszcze większe znaczenie ma sławienie Boga przez Maryję, w które Niepokalana zamieniła całe swoje istnienie.

Prawdy te warto odczytywać w interpretacji personalistycznej, obecne w nauczaniu Jana Pawła II. Znaczące są tu jego słowa z encykliki

Iwona Krysiak

Aspekt personalistyczny drugiej tajemnicy fatimskiej w świetle dogmatu o Niepokalanym Poczęciu

SALVATORIS MATER
18(2016) nr 1-4, 84-122

Dominum et Vivificantem: W wypowiedziach Pawłowych nakładają się na siebie – i wzajemnie przenikają – wymiar ontologiczny (ciało i duch), etyczny (dobro i zło moralne) oraz pneumatologiczny (działanie Ducha Świętego: dar łaski). Słowa jego (zwłaszcza z Listu do Rzymian i do Galatów) pozwalają nam poznać i żywo odczuć wielkość

owego napięcia oraz walki, jaka toczy się w człowieku pomiędzy otwarciem wobec działania Ducha Świętego a oporem i sprzeciwem względem Niego, względem Jego zbawczego daru. Te przeciwstawne bieguny to: od strony człowieka jego ograniczoność i grzeszność [...], a od strony Boga – tajemnica Daru: owo nieustanne udzielanie się życia Bożego w Duchu Świętym. Kto zwycięży? Ten, kto potrafi przyjąć Dar¹.

Takim „Darem” Boga jest także Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny. Zrozumienie jego ciągle tajemniczego znaczenia dla Kościoła, dla indywidualnej osoby ludzkiej oraz dla całej ludzkości może zostać pogłębione za pomocą personalizmu chrześcijańskiego. Taką metodę badań teologicznych podjął Karol Wojtyła i jako papież wskazywał ją teologom nie tylko w encyklikach, zwłaszcza *Dominum et Vivi-*

¹ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Dominum et Vivificantem* (1986), 55, „Acta Apostolicae Sedis” 78(1986) 857.

ficantem, ale w całym nauczaniu. W sposób szczególny stosował metodę personalizmu chrześcijańskiego w obszarze mariologii i zachęcał do takich badań. Tę zachętę wyraził również w encyklice *Redemptoris Mater*: *Jeśli bowiem prawdą jest, że «tajemnica człowieka wyjaśnia się naprawdę dopiero w tajemnicy, Słowa Wcielonego»², [...] to tę samą zasadę należy odnieść w stopniu najszczególniejszym do tej wyjątkowej «córki ludzkich pokoleń», do tej niezwykłej «niewiasty», która stała się Matką Chrystusa»³.*

Papież podkreśla personalistyczną drogę poznawania osoby Maryi. Zwraca uwagę na relacje osobowe łączące Niepokalaną z Trójcą Świętą, mówiąc w homilii na zakończenie XX Kongresu Mariologicznego do uczestników: *Skupiliście wzrok na «wielkich rzeczach» dokonanych w Maryi, rozważając ich wymiar najbardziej wewnętrzny i najgłębszy – wymiar Jej bardzo szczególnej więzi z Trójcą Świętą. Jeśli Maryja jest Theotokós, Matką Jednorodzonego Syna Bożego, to czyż można się dziwić, że wyróżniona została wyjątkową więzią także z Ojcem i z Duchem Świętym?»⁴. Jan Paweł II dostrzega w tych osobowych relacjach możliwość istotnego zrozumienia osobowej tajemnicy Maryi: *W tajemnicy Chrystusa wyjaśnia się w pełni Jej własna tajemnica»⁵. Takie wyjaśnienie tajemnicy Niepokalanej w świetle trynitologii znajdujemy w przekazie objawień fatimskich, zwłaszcza w tzw. drugiej tajemnicy fatimskiej.**

W kontekście personalistycznych relacji nowego wymiaru nabiera również papieskie wezwanie do odnowy kultu maryjnego: *Wypada zatem życzyć sobie, aby jednym z owoców tego roku była [...] także odnowa pobożności maryjnej»⁶. Przy tym dla autentyczności kultu Niepokalanej, obok Pisma Świętego, Tradycji, liturgii i nauczania Kościoła, konieczny jest wysiłek naśladowania *Tej, która jest cała święta, na drodze do osobistej doskonałości»⁷. Zasadniczo ważne jest ukierunkowanie na Trójcę Świętą, gdyż kult Niepokalanej musi prowadzić zawsze do Źródła wielkości Maryi, stając się nieustannym Magnificat, hymnem uwielbienia Ojca, Syna i Ducha Świętego»⁸.**

² SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 22 (dalej: GS).

³ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptoris Mater*, 4 (dalej: RM).

⁴ TENŻE, Homilia *Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja* (na zakończenie XX Kongresu Maryjno-Mariologicznego w Rzymie, 24.09.2000), „L'Osservatore Romano” 21(2000) nr 11-12, 16.

⁵ RM 4.

⁶ TENŻE, Homilia *Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja...*

⁷ TAMŻE.

⁸ TAMŻE.

Te wyżej wymienione elementy zostały wyeksponowane w niniejszym artykule, czyli: 1) druga tajemnica fatimska odczytana w ujęciu personalizmu chrześcijańskiego z odniesieniem do relacji łączących Maryję z Trójcą Świętą, 2) związek kultu Niepokalanego Serca Maryi z Niepokalanym Poczęciem Najświętszej Panny, oraz 3) personalistyczne aspekty znaczenia tych tajemnic dla Kościoła oraz w życiu indywidualnej osoby ludzkiej.

1. Zjawienie Maryi w Fatimie

W skierowaniu uwagi ludzi na doniosłość objawień w Fatimie, a szczególnie na drugą tajemnicę fatimską, wielkie znaczenie odegrał dramatyczny zamach i zagrożenie życia papieża Jana Pawła II w 1981 roku. Mariofanie fatimskie zwracają uwagę na mariologię u podstaw zbawczej ekonomii Boga i na kult maryjny w centrum kultu chrześcijańskiego, z odniesieniem do tajemnicy Trójcy Świętej i misterium Odkupienia.

Fatimskie mariofanie można podzielić na wydarzenia z 1917 (Fatima-I) oraz objawienia późniejsze (Fatima-II), jednak praca historyków i egzegetów potwierdziła „niezaprzeczalną spójność” obu okresów oraz ich *doskonałą jedność w stosunku do tematów ujawnionych na dzień 13 października 1917 roku*⁹.

W Fatimie w 1917 roku zostały przekazane przez Maryję trzy tajemnice:

1. tajemnica I z wizją piekła;
2. tajemnica II kultu Niepokalanego Serca Maryi¹⁰, którego pragnie Jezus, z wizją Jej Serca;
3. wizja i tajemnica III groźących katastrofalnych wydarzeń dla Kościoła i wyznawców Chrystusa.

Tajemnica pierwsza znana była z Pisma Świętego, zaś wizja piekła została objawiona jako przestroga dla ludzi. Tajemnica trzecia połączona z wizją napominającą jest ukazaniem realnej groźby nieszczęść dla ludzkości, o ile tajemnica druga zostanie przez nią zlekceważona. Tajemnica trzecia była w pierwszym rzędzie znakiem dla papieży, szczególnie dla Jana Pawła II. Jednak wizja tragedii Kościoła została później wykorzystana między innymi przez ludzi żądnych sensacji. Z kolei opisywanie

⁹ J. BOUFLET, P. POUTRY, *Znak na niebie. Objawienia Matki Bożej*, Warszawa 2000, 138.

¹⁰ *Wspomnienia s. Łucji z Fatimy*, zebr. L. Kondor, Fátima 2006, 130.

tw. «tajemnicy IV»¹¹ mogło odwrócić uwagę od zasadniczej istoty i celu całych objawień Maryi w Fatimie, zwłaszcza tajemnicy drugiej.

Z tych przesłanek wynika, że centrum i klucz do objawień fatimskich stanowi druga tajemnica fatimska, gdyż pierwsza (wizja piekła) jest przygotowaniem i uzasadnieniem drugiej, jak również trzecia tajemnica (wizja zagrożeń dla Kościoła) ma służebną rolę wobec drugiej, ukazując następstwa jej zlekceważenia. Można zatem skoncentrować się na istocie tajemnicy drugiej, pochodzącej z pragnienia Syna Bożego, wprost z Jezusowego Serca. Bóg dokonał objawień Maryi w Fatimie właśnie dla zaprowadzenia kultu Jej Niepokalanego Serca (druga tajemnica), na co wskazują liczni teologowie współcześni¹². Dlatego też na tajemnicy drugiej skupimy obecnie naszą uwagę.

2. Charakter drugiej tajemnicy fatimskiej

Błogosławiona Łucja¹³ z Fatimy nazywa drugą tajemnicę fatimską „nabożeństwem”, jednak z opisu objawienia, którego doświadczyła jako dziesięcioletnia dziewczynka, wynika, że Maryja miała na myśli rodzaj osobistego nabożeństwa wewnętrznego do Jej Niepokalanego Serca. Takie odczytanie słów Maryi nasuwa się po rozważeniu słów spisanych przez s. Łucję: *Druga tajemnica odnosi się do nabożeństwa Niepokalanego Serca Maryi. Jak już mówiłam, Nasza Pani 13.06.1917 r. zapewniła mnie, że nigdy mnie nie opuści i że Jej Niepokalane Serce będzie zawsze moją ucieczką i drogą, która mnie będzie prowadziła do Boga*¹⁴. Dlatego też należy dokładniej zrozumieć istotę tej wewnętrznej osobistej i najgłębszej pobożności względem Niepokalanego Serca Maryi, do jakiej wzywała Maryja.

¹¹ Zob. A. SOCCI, *The Fourth Secret of Fatima*, Loreto Publications, Fitzwilliam 2009.

¹² *Orędzie fatimskie nawołuje do uczczenia Matki Bożej w ogóle, najpierw przez zalecanie modlitwy-różańca, a potem przez zachętę do uczczenia Jej Niepokalanego Serca. Według wielu interpretatorów to właśnie było właściwym celem wydarzeń fatimskich.* L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju*, Poznań 1995, 46. Zob. *Odczytywanie Fatimy w takiej perspektywie oznacza zlekceważenie [...] centralnego miejsca, jakie zajmuje w nim tajemnica Niepokalanego Serca Maryi.* J. BOUFLET, P. POUTRY, *Znak na niebie...*, 152.

¹³ Błogosławiona Łucja dos Santos (Lúcia Santos) urodziła się 22.03.1907 r. w Aljustrel, zmarła 13.02.2005 w Coimbrze. Była portugalską zakonnicą (Lúcia de Jesus dos Santos OCD). W dzieciństwie była głównym świadkiem objawień maryjnych w Fátimie w 1917 roku, uznanych przez Kościół katolicki za prawdziwe, a następnie apostołką kultu Niepokalanego Serca Maryi i nabożeństwa pierwszych sobót.

¹⁴ *Wspomnienia s. Łucji...*, 130.

Druga tajemnica fatimska została ujęta w duchu odwiecznego pragnienia Boga względem ludu Bożego: „Jeżeli się nie nawrócicie...”. Tajemnica ta ukazuje specjalny, nadprzyrodzony środek pomocny indywidualnej osobie ludzkiej do przyjęcia zbawienia wysłużonego przez Chrystusa. Jednym ze środków podawanych przez Boga jest kult Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny.

Maryja 13 lipca 1917 roku w Fatimie wypowiedziała życzenie, że ten kult pragnie ustanowić Syn Boży. Środek ten ma służyć skutecznemu nawróceniu serca każdego człowieka. W sformułowaniu drugiej tajemnicy fatimskiej każde słowo Maryi ma wielkie znaczenie.

1) „Serce” – bo chodzi o nawrócenie serc ludzkich.

2) „Maryi” – bo właśnie przez Niepokalane Poczucie Najświętsza Maryja Panna została zachowana od wszelkiego grzechu i wszelkiej winy. Maryja świadomie przyjęła zamiary Boga i całą swoją osobą włączyła się w dzieło Trzech Osób Boskich.

3) „Niepokalane” – bo w porównaniu z Niepokalanim Sercem Maryi człowiek może dostrzec własne braki oraz całkowicie zmienić punkt odniesienia swego myślenia tak, jak to zrobiły dzieci fatimskie: żyć od-tąd dla Boga, a nie tylko dla siebie.

Przesłanie Maryi określone jako „druga tajemnica fatimska” nie zostało ograniczone czasowo do jednorazowego objawienia. Tajemnica ta była wprowadzana przez Maryję stopniowo i w pełni ukazana dopiero w objawieniu 13 lipca.

3. Kontekst objawień poprzedzających drugą tajemnicę fatimską

Portugalia była krajem już wcześniej poświęconym Duchowi Świętemu i Niepokalanej Maryi. Portugalska królowa Izabela ogłosiła swój kraj „Imperium Ducha Świętego” (XIV w.), zaś król Jan IV Odnawiciel ogłosił Matkę Bożą Niepokalaną Królową i Patronką Portugalii (1646 r.) i przekazał Jej królewskie insygnia władzy wraz z koroną. Jednak od XIX wieku wpływy masonerii niweczą rdzenną pobożność ludności Portugalii¹⁵.

¹⁵ Por. G. GÓRNY, J. ROSIKOŃ, *Tajemnice Fatimy. Największy sekret XX wieku*, Warszawa 2016, 54.

3.1. Objawienia Anioła Pokoju

Charakterystyczny jest fakt, że po objawieniu anioła, „atmosfera nadprzyrodzoności” nadal pozostawała tak silna, aż dzieci stwierdziły: *przez długi czas prawie nie zdawaliśmy sobie sprawy z naszego istnienia [...]. Obecność Boga odczuwaliśmy tak silnie i głęboko, że nawet nie odważyliśmy się rozmawiać ze sobą*¹⁶. W modlitwie anioł wymienia cztery aspekty postawy człowieka przed Bogiem: 1) wiara; 2) uwielbienie; 3) ufność; 4) miłość do Boga; oraz dodatkowo prośbę do Boga o przebaczenie tym ludziom, którzy tego nie spełniają. W tym kontekście te cztery wymagania okazują się konieczne do wypełnienia.

Zgodnie z Księgą Daniela, aniołowie zostali posłani do opieki nad ludźmi¹⁷ i narodami. Objawiający się dzieciom Anioł Portugalii zachęca je do modlitwy i umartwień, dzięki którym Jezus i Maryja okażą miłosierdzie światu. Anioł nie wymaga wielkich ofiar, lecz drobnych, codziennych, a zwłaszcza przyjmowania cierpień zesłanych przez Boga w intencji wynagrodzenia za obrażanie Boga i nawrócenie grzeszników. Ważne są słowa Anioła: *W ten sposób ściągniecie pokój na waszą ojczyznę*¹⁸.

Anioł ukazuje w centrum modlitwy adorację Najświętszego Sakramentu i Komunię świętą, a w podanej przez niego Komunii św. dzieci doświadczają realnej obecności Osoby Jezusa Chrystusa. Anioł zachęca do wynagradzania za obrażanie Boga oraz do pocieszania Go. Poleca także modlitwę zbliżoną do *Koronki do Miłosierdzia Bożego*.

3.2. Objawienie pierwsze Maryi – 13 V 1917

Po zachęcie wystosowanej przez anioła do znoszenia przez dzieci cierpień za grzeszników, Maryja stawia to pytanie, czy są gotowi ofiarować się Bogu na takie cierpienia? Zdumiewa odwagą chętna zgoda dzieci na ofiarowanie się i cierpienie.

Odtąd dzieci spotykało wiele trudności od mieszkańców wsi i od najbliższych: *Zostały źle potraktowane przez rodziców, uznane za kłamców i zbite*¹⁹. Maryja prosi także o codzienne odmawianie różańca w intencji pokoju. Najświętsza Panna ukazuje się dzieciom jakby przeniknięta i jaśniejąca Bożą światłością, Bogiem samym.

¹⁶ TAMŻE, 47.

¹⁷ Archanioł Michał (Dn 10, 13. 21); Archanioł Gabriel (Dn 8, 16); Archanioł Rafał (Tb 3, 17; 12, 15); aniołowie (Dn 13, 55. 59).

¹⁸ *Wspomnienia s. Łucji...*, 130.

¹⁹ G. HIERZENBERGER, O. NEDOMANSKÝ, *Księga objawień maryjnych od I do XX w. „Przybywam uratować świat”*, Warszawa 2003, 287.

3.3. Objawienie drugie Maryi – 13 VI 1917

Maryja zapowiada, że Jezus chce posłużyć się Łucją, aby ludzie poznali Niepokalaną i pokochali Ją. Uwagę zwraca fakt, że to nie Maryja sama chce utworzyć swój kult, lecz taka jest wola Jej Syna, którą Ona jedynie służebnie przynosi na ziemię ludziom. Wizja Jej Niepokalanego Serca, które jest otoczone cierniami, ukazuje to Serce cierpiące i znieważane, pragnące wynagrodzenia.

Maryja zapowiada także prędkie przejście Franciszka i Hiacynty do nieba, jednocześnie obiecując Łucji: „Moje Niepokalane Serce będzie twoją ucieczką i drogą, która zaprowadzi cię do Boga”. Ta obietnica ma charakter uniwersalny i pozostaje aktualna dla każdej osoby oddającej się Niepokalanej. Świadczy o tym światłość bijąca z rozchylnych dłoni Maryi, o której Łucja mówi: «Rozchyliła dłonie i przekazała nam po wtórnie blask tego niezmiernego światła. W nim widzieliśmy się jakby pogrążeni w Bogu». W ten sposób Łucja dała świadectwo o samej Maryi, która była przepelniona nadzwyczajnym Boskim światłem i całkowicie zanurzona w Bogu. Albowiem to *wspaniałe światło pochodzi od Boga, a światło towarzyszące obecności Maryi na ziemi jest tylko zapowiedzią najwspanialszego światła – światła Bożej obecności*²⁰.

Tutaj już zarysowuje się druga tajemnica fatimska: poznać i pokochać Maryję, a przez to całkowicie zjednoczyć się z Nią. Taki jest cel zapowiadanego kultu Niepokalanego Serca Maryi, który w pełni zostanie ogłoszony w trzecim objawieniu jako druga tajemnica fatimska.

3.4. Trzecie objawienie Maryi – 13 VII 1917

Znamienne jest polecenie Maryi, aby modlić się odmawiając Różaniec, albowiem tylko w ten sposób można przywrócić pokój na świecie. Uwagę zwraca sposób uzyskania pokoju oraz uzasadnienie, dlaczego Maryja używa tytułu Matki Bożej Różańcowej. Jakie przesłanie chce w ten sposób przekazać ludziom? Otóż Niepokalana wskazuje na fakt, że modlitwa różańcowa ratuje ludziom zdrowie i życie, a nawet chroni całe narody. Maryja zachęca dzieci do ofiarowania się z miłości do Jezusa za grzeszników i wzbudzania intencji zadośćuczynienia Niepokalanemu Sercu Maryi.

Następnie dzieci przeżywają realistyczną wizję piekła i ta trudna prawda jest nazwana pierwszą tajemnicą fatimską. Wizja piekła przyna-

²⁰ G. BARTOSIK, *Maryja – Gwiazda Zaranna zwiastująca świt zmartwychwstania*, „Roczniki Teologiczne” 63(2016) z. 2, 149.

gła do zrealizowania drugiej tajemnicy fatimskiej jako ratunku dla ludzi przed ich trwałym uwięzieniem w piekle. W tym celu: *Bóg chce rozpowszechnić na świecie nabożeństwo do mego Niepokalanego Serca*²¹. Maryja przy tym obiecuje: *Jeśli się zrobi to, co wam powiem, wielu przed piekłem zostanie uratowanych i nastanie pokój na świecie*²². W przeciwnym razie, *jeśli ludzie nie przestaną obrażać Boga, to rozpocznie się druga wojna, gorsza*. Aby zapobiec temu, Niepokalana prosi o poświęcenie Rosji Niepokalanemu Sercu Maryi i o Komunię świętą wynagradzającą w pierwsze soboty, a na koniec Jej Niepokalane Serce zatriumfuje.

Po tych słowach Maryi następuje trzecia tajemnica fatimska, która jednak nie należy już do zakresu tematu niniejszego artykułu.

4. Objawienie drugiej tajemnicy fatimskiej

Zauważyć można, że Niepokalana w Fatimie została ukazana w takiej postaci, jaką znamy z Cudownego Medalika. Z rozłożonych rąk Maryja w Fatimie przekazała dzieciom to samo Boże światło, te same strumienie łask i w tym ujęciu, jak na Cudownym Medaliku. To światło trafnie określiła Łucja, gdyż po słowach Maryi: „Łaska Boża będzie waszą siłą”, otworzyła Ona ręce, *przekazując nam światło tak silne, jak gdyby odbłask wychodzący z Jej rąk. To światło dotarło do naszego wnętrza, do najgłębszej głębi duszy i spowodowało, że widzieliśmy się w Bogu, który jest tym światłem, wyraźniej niż w najlepszym zwierciadle*²³. Na ten przekaz pisemny s. Łucji zwrócił uwagę także Jacek Bolewski (†2012), który podkreślił, że w objawieniach fatimskich najważniejsze jest światło samego Boga, ukazujące tajemnicę Niepokalanego Serca Maryi powiązaną ściśle z tajemnicą Trójcy Przenajświętszej²⁴.

4.1. Świadczenie objawień według Łucji dos Santos

Po opisanii swoich wizji Łucja dodaje: *Ja jeszcze jakiś czas pozostanę z Niepokalanym Sercem Maryi na ziemi*²⁵. Niewątpliwie Łucja miała tu na myśli osobę Niepokalanej Maryi. Zatem druga tajemnica fatimska obejmuje nie tylko Jej Serce jako osobowe centrum, ale raczej

²¹ BŁ. ŁUCJA, *Siostra Łucja mówi o Fatimie*, oprac. L. Kondor, Poznań 1989.

²² TAMŻE.

²³ BŁ. ŁUCJA, *Siostra Łucja mówi o...*, 145.

²⁴ Por. J. BOLEWSKI, *Teologiczne aspekty jawień maryjnych*, w: *Objawienia maryjne. Drogi interpretacji*, red. K. PEK, Warszawa 1994, 65.

²⁵ *Wspomnienia s. Łucji...*, 131.

całą Jej osobę, którą charakteryzuje ta właściwość wynikająca ze zjednoczenia z Chrystusem, że każde z Nich jest Osobowym Sercem, Osobową Miłością.

Zwraca uwagę fakt odmiennego przeżywania przez dzieci objawień Anioła i objawień Maryi. Wpływ Anioła na dzieci Łucja określiła jako *unicestwienie w Boskiej obecności, które nas paraliżowało*²⁶. Natomiast wpływ objawienia Maryi określiła tak: *Ukazanie się Naszej Pani znowu nas zatopiło w tej nadprzyrodzonej atmosferze, ale w sposób dużo łagodniejszy [...], to zjawienie dało nam spokój i ogromną radość, która nam nie przeszkadzała w mówieniu o tym, co zaszło. Jeżeli jednak chodzi o promienie, które spływały na nas z rąk Naszej Pani i wszystko, co się z tym łączyło, czuliśmy wewnętrznie coś, co nam nakazywało milczenie*²⁷.

O uniwersalnym charakterze nabożeństwa do Niepokalanego Serca Maryi świadczą wspomnienia pisemne s. Łucji. Opisuje nadzwyczajny czyn Niepokalanej, poprzez który sam Bóg zadziałał swoją łaską. Mianowicie, dla lepszego poznania i wzbudzenia szczególnej miłości do Jej Niepokalanego Serca, Maryja powiedziała: *«Moje Niepokalane Serce będzie zawsze twoją ucieczką i drogą, która cię będzie prowadziła do Boga»*. Mówiąc te słowa, rozłożyła swe ręce, a nasze serca przeszły światłość, która wypłynęła z Jej wnętrza²⁸, czyli z Niepokalanego Serca. Wprawdzie Maryja zwraca się osobiście do Łucji, jednak „wszyscy jesteśmy kimś jednym w Chrystusie”, dlatego też ta obietnica Maryi obejmuje każdego człowieka. Indywidualistyczny rys tej obietnicy pełni głównie rolę podkreślenia osobistego charakteru relacji osoby ludzkiej z Niepokalaną.

Siostra Łucja, komentując to doświadczenie, ukazuje jego osobisty charakter: *Wydaje mi się, że tego dnia to światło miało przede wszystkim utwierdzić w nas poznanie i miłość szczególną do Niepokalanego Serca Maryi*²⁹. Ten czyn Niepokalanej wprowadził Łucję w głębię osobistej relacji z Maryją. Jednak zachodzi tu taka sama sytuacja jak w widzeniu Maryi z promieniami łask przez św. Katarzynę Labouré w 1830 roku, która usłyszała: *Promienie te są źródłem łask, jakie Najświętsza Panna wyjedna tym, którzy o nie prosić będą*³⁰. Święta Katarzyna dowiedziała

²⁶ TAMŻE, 147.

²⁷ TAMŻE.

²⁸ TAMŻE, 131.

²⁹ TAMŻE.

³⁰ P. KUCHARSKI, B. BAJOR, *Dar Maryi na trudne czasy. Historia najslawniejszego medalika świata*, Kraków 2004, 37.

się również, że *Maryja jest Królową całego świata* [...], *Ona jest Królową każdej poszczególnej duszy*³¹. To świadectwo ma tu istotne znaczenie dlatego, że na łączność i jedność objawień Maryi wskazała św. Bernadetta Soubirous, gdyż Maryja, mówiąc: „Jestem Niepokalane Poczęcie”, ukazała się jako *dokładnie taka sama, jaka jest Ona widoczna na Cudownym Medaliku*³². Również Jan Paweł II stwierdził jedność objawień maryjnych: *Przeżywałem tylko, że jest tu jakaś ciągłość, poczynając od La Salette, Lourdes, aż do Fatimy*³³.

Pomimo że Niepokalana zwraca się w osobisty sposób do Łucji, to Jej wezwanie do umiłowania Niepokalanego Jej Serca ma charakter powszechny, tak jak całość objawień fatimskich. Zatem do każdego człowieka w sposób indywidualny Maryja zwraca się z tym wspaniałym wezwaniem i obietnicą: *Moje Niepokalane Serce będzie zawsze twoją ucieczką i drogą, która cię będzie prowadziła do Boga*. Te słowa stają się kluczem, zgodnie z którym należy podjąć osobiste nabożeństwo do Niepokalanego Serca Maryi.

4.2. Świadectwo objawień według bł. Franciszka Marto

Rozważanie objawionej drugiej tajemnicy w kontekście Boskiego Światła przepelniającego Maryję i niejako przelewającego się na otoczenie oraz przenikającego dzieci podczas objawień, wskazuje na działanie samego Boga za pośrednictwem Niepokalanej. Dodatkowe wskazanie wnoszą słowa dziesięcioletniego Franciszka, który oglądał Maryję w wizjach (głęboka medytacja) i słyszał jedynie słowa wypowiedane przez Łucję i Hiacyntę. Ich słowa ułatwiały Franciszkowi zrozumienie oglądanych objawień.

Podczas drugiego objawienia 13 VI 1917 r. *Franciszek przejął się bardzo przenikaniem promieni wychodzących z rąk Matki Boskiej, zwłaszcza po słowach Maryi: Moje Serce Niepokalane będzie twoim schronieniem i drogą, która cię zaprowadzi do Boga*³⁴. Zastanawiało go, *dlaczego Nasza Pani stała z sercem w ręce, rozlewając na świat to wielkie światło, które jest Bogiem?*³⁵. Franciszek wypowiedział tu syntezę nadprzyrodzonego zrozumienia drugiej tajemnicy fatimskiej. Powiedział do Łucji: *Ty byłaś z Naszą Panią w świetle spływającym ku ziemi, a Hiacynta*

³¹ TAMŻE.

³² TAMŻE, 47.

³³ JAN PAWEŁ II, *Przekroczyć próg nadziei. Jan Paweł II odpowiada na pytania Vittoria Messoriego*, Lublin 1994, 162.

³⁴ *Wspomnienia s. Łucji...*, 149.

³⁵ TAMŻE.

ze mną w tym, które podnosiło się ku Niebu³⁶. Miał pewność, że światłem przekazywanym przez Maryję jest sam Bóg, co potwierdził, mówiąc: *Najpiękniejszy był Pan Jezus w tym świetle, które nasza Pani włożyła nam do serca*³⁷.

Pod wpływem tego objawienia Franciszek często mówił do Łucji: *Ci ludzie cieszą się [...]. A cóż by to było, gdyby się dowiedzieli, że nam pokazała Boga w swoim Niepokalanym Sercu, w tym tak wielkim świetle*³⁸. Pocieszał cierpiącą Łucję: *Czy nie widziałaś Naszej Pani i Boga w tak wielkim świetle*³⁹. W czasie trzeciego objawienia 13 VII 1917 r. Franciszek był *najmniej przejęty wizją piekła, chociaż także zrobiła na nim wielkie wrażenie. Największe wrażenie na nim zrobił i całą uwagę skupił Bóg, Trójca Przenajświętsza w tym świetle ogromnym, które nas przenikało do głębi duszy*⁴⁰. Zauważył: *Płonęliśmy w tym świetle, które jest Bogiem, i nie spaliliśmy się. Jakim jest Bóg! Tego nie można by powiedzieć! Tak, właśnie nikt nie zdoła wypowiedzieć!*⁴¹.

Ze świadectwa Franciszka wynika, że druga tajemnica fatimska przede wszystkim polega na objawieniu Trójcy Świętej, Boga mieszkającego w osobowym Niepokalanym Sercu Maryi jak w świątyni. Opis bł. Franciszka wskazuje, że dzieci doświadczyły wizji porównywalnej z wizjami ze Starego i Nowego Testamentu.

5. Odniesienia do Pisma Świętego i liturgii Kościoła

Święty Łukasz Ewangelista odwołuje się do Serca Matki Jezusa: *Maryja zachowywała wszystkie te sprawy i rozważała je w swoim sercu*, a także w słowach: *Matka Jego chowała wiernie wszystkie te wspomnienia w swym sercu* (Łk 2, 19. 51).

Nadzwyczajna jasność zaobserwowana przez dzieci w wizjach fatimskich nasuwa skojarzenie z wizjami biblijnych proroków. To podobieństwo najwyraźniej widoczne jest w wizji z Księgi Wyjścia oraz w wizji Ezechiela. Pewnym wskazaniem jest również przypowieść Jezusa o bogaczu i biednym Łazarzu z Ewangelii św. Łukasza.

³⁶ TAMŻE.

³⁷ TAMŻE, 116.

³⁸ TAMŻE, 150.

³⁹ TAMŻE.

⁴⁰ TAMŻE.

⁴¹ TAMŻE, 151.

a) Krzew gorejący

Porównać to można z doznaną przez Mojżesza wizją krzewu gorejącego⁴². Mojżesz widział krzew, który płonął, ale się nie spalał. Podobnie Franciszek Marto oglądał, jak *płonęliśmy w tym świetle, które jest Bogiem, i nie spaliliśmy się*. Obie te wizje wywołują najwyższe odczucie świętej bojaźni i ogromnego podziwu dla Boga. Mojżesz *zasłonił twarz, bał się bowiem zwrócić oczy na Boga*. Franciszek Marto wykrzyknął: *Jakim jest Bóg! Tego nie można by powiedzieć! Tak, właśnie nikt nie zdola wypowiedzieć!*

Jednocześnie każda z tych wizji mówi coś wyjątkowego o istocie ogłoszonej dogmatycznie prawdy o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Wyrażają to niezwykle słowa przejętego wizją Franciszka, że *Maryja pokazała Boga w swoim Niepokalanym Sercu, w tym tak wielkim świetle*. Zgodnie z nauczaniem Kościoła, istotą wspomnianego kultu jest przebóstwione Serce Niepokalanej⁴³. Zasadą nowego człowieczeństwa w Nowym Przymierzu stała się Niepokalanie Poczęta Maryja przepelniona żywą obecnością Trzech Osób Boskich w Jej Niepokalanym Sercu, czyli w całej Jej osobie.

b) Chwała Boża

Opis wizji fatimskich zawiera także głęboką zgodność z wizją ukazaną przez Ezechiela⁴⁴. Dotyczy to szczególnie ujrzanej nadprzyrodzo-

⁴² *Ukazał mu się Anioł Pański w płomieniu ognia, ze środka krzewu. [Mojżesz] widział, jak krzew płonął ogniem, a nie spłonął od niego. Wtedy Mojżesz powiedział do siebie: «Podejdę, żeby się przyjrzeć temu niezwykłemu zjawisku. Dlaczego krzew się nie spala?». Gdy zaś Pan ujrzał, że [Mojżesz] podchodził, żeby się przyjrzeć, zawołał [Bóg do] niego ze środka krzewu: «Mojżeszu, Mojżeszu!» On zaś odpowiedział: «Oto jestem». Rzekł mu [Bóg]: «Nie zbliżaj się tu! Zdejm sandały z nóg, gdyż miejsce, na którym stoisz, jest ziemią świętą». Powiedział jeszcze Pan: «Jestem Bogiem ojca twego, Bogiem Abrahama, Bogiem Izaaka i Bogiem Jakuba». Mojżesz zasłonił twarz, bał się bowiem zwrócić oczy na Boga (Wj 3, 2-6).*

⁴³ Przebóstwienie osoby ludzkiej ukazuje *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Jan Paweł II, Benedykt XVI i inni teologowie. Por. KKK 398: *Stworzony w stanie świętości, człowiek był przeznaczony do pełnego «przebóstwienia» przez Boga w chwale. Zwiedziony przez diabła, chciał «być jak Bóg» (Por. Rdz 3, 5), ale «bez Boga i ponad Bogiem, a nie według Boga» (Św. Maksym Wyznawca, *Ambiguorumliber*: PG 91, 1156 C).*

Także Jan Paweł II: *Skoro On odwiecznie zamierzył wezwać człowieka do uczestnictwa w «Bożej naturze» (por. 2 P 1, 4) – to można powiedzieć, że zamierzył jego ponieważ «przebóstwienie» według jego uwarunkowań historycznych, tak że również po grzechu gotów jest «okupić» ten odwieczny zamysł swej miłości «uczłowieczeniem» Syna, współlotnego Ojcu. Całe stworzenie, a bezpośrednio człowiek, nie może wyjść z zadziwienia wobec tego daru, jaki stał się jego udziałem w Duchu Świętym: «Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał» (J 3, 16), RM 51.*

⁴⁴ *Patrzyłem, a oto wiatr gwałtowny nadszedł od północy, wielki obłok i ogień płonący «oraz blask dokoła niego», a z jego środka [promieniowało coś] jakby polysk sto-*

nej światłości i blasku Bożego. Ezechiel próbuje słowami przekazać niezwykłość światła i blasku chwały Bożej i stosuje określenia: *połysk stopu złota ze srebrem, który wyglądał jak ogień wokół niego*.

Również mały Franciszek stara się wyrazić ten blask, mówiąc: *Nasza Pani stała z sercem w ręce, rozlewając na świat to wielkie światło, które jest Bogiem*. To wrażenie skomentowała Łucja: *Największe wrażenie na nim zrobił i całą uwagę skupił Bóg, Trójca Przenajświętsza w tym świetle ogromnym, które nas przenikało do głębi duszy*.

c) Unicestwienie w Bożej obecności

Przeżywanie przez dzieci objawień Anioła wywoływało w nich silną reakcję, polegającą na utracie sił i braku poczucia własnej rzeczywistości. Łucja określiła to doświadczenie słowami: *Unicestwienie w Boższej obecności, które nas paraliżowało*.

Stan ten można porównać do doświadczenia Daniela podczas spotkania z aniołem Pańskim: *Gdy przybył, przeraziłem się i padłem na twarz. [...] Gdy on ze mną rozmawiał, padłem oszołomiony twarzą ku ziemi (Dn 8, 17-18)*. Przy ponownym kontakcie z aniołem, przeżycie to okazało się równie silne i niezależne od ludzkich możliwości: *Pozostałem, by oglądać to wielkie widzenie, lecz nie miałem siły, zmieniłem się na twarzy, [opuściła mnie moc]. Wtedy usłyszałem dźwięk jego słów, i na dźwięk jego słów upadłem oszołomiony twarzą ku ziemi [...]. Gdy on jeszcze mówił do mnie te słowa, padłem twarzą ku ziemi i oniemiałem. [...] Od tego widzenia ogarnęły mnie boleści i opadłem z sił (Dn 10, 8-16)*.

d) Przestroga

Znaczące odniesienie drugiej tajemnicy fatimskiej można dostrzec także do Ewangelii św. Łukasza. Ewangelista w spisanej serii przypowieści Pana Jezusa o niebezpieczeństwie bogactw, ukazuje także dobrze znaną sytuację pośmiertną bogacza i ubogiego Łazarza (Łk 16, 19-31)⁴⁵.

pu złota ze srebrem, «ze środka ognia». Następnie widziałem coś jakby połysk stopu złota ze srebrem, «który wyglądał jak ogień wokół niego». Ku górze od tego, co wyglądało jak biodra, i w dół od tego, co wyglądało jak biodra, widziałem coś, co wyglądało jak ogień, a wokół niego promieniował blask. Jak pojawienie się tęczy na obłokach w dzień deszczowy, tak przedstawiał się ów blask dokola. Taki był widok tego, co było podobne do chwały Pańskiej. Oglądałem ją. Następnie upadłem na twarz i usłyszałem głos Mówiącego (Ez 1, 4. 27-28).

⁴⁵ Bogacz prosił Abrahama: «Proszę cię więc, ojczy, poslij go do domu mojego ojca! Mam bowiem pięciu braci: niech ich przestrzeże, żeby i oni nie przyszli na to miej-

Jakby w odpowiedzi na pytanie człowieka z tej przypowieści szukającego potwierdzenia dotyczącego losu człowieka, Bóg miłosiernie, poprzez maryjne objawienia fatimskie, spełnia tę prośbę i posyła Niepokalaną Poczetą Maryję. Ukazuje się Ona nie tylko jako Świadek samopotępienia się znacznej części grzesznej ludzkości trafiającej do realnego piekła, ale ponadto jako Matka przekazująca od Boga środek zaradczy, dla ratowania następnych pokoleń przed tą wieczystą karą. Tym sposobem, danym z miłosierdzia Bożego, jest właśnie kult Niepokalanego Serca Maryi.

e) Odniesienie do liturgii

Liturgia Kościoła katolickiego czci Niepokalane Serce Najświętszej Maryi Panny specjalnym formularzem mszalnym w sobotę po drugiej niedzieli po Zesłaniu Ducha Świętego. Autor objaśnienia wprowadzającego do tejsze liturgii podkreśla, że formularz liturgiczny wysławia *miłosierdzie Boga, który dając Kościołowi Serce naszego Pana Jezusa Chrystusa jako świadectwo swej miłości, dał mu również Serce Najświętszej Maryi Panny jako wzór «serca nowego» człowieka Nowego Przymierza*⁴⁶.

W Kolekcji tego formularza Kościół zwraca się do Boga słowami: *Ty uczyniłeś Niepokalane Serce Najświętszej Dziewicy Maryi domem Twego Słowa i świątynią Ducha Świętego*⁴⁷. Prefacja ukazuje, że Bóg dał Maryi „serce mądre i pojętne”⁴⁸ dla doskonałego spełniania Bożych przykazań⁴⁹; „serce nowe”⁵⁰ i ciche” z wypisanym przez Boga prawem Nowego Przymierza. Ponadto jest to *serce proste i czyste, przez które zasłużyła na dziewicze poczęcie*⁵¹ Bożego Syna oraz na oglądanie Boga „na wieki w pełnej radości”. Niepokalane Serce Maryi to także *serce mocne i czujne, dzięki któremu zniosła nieustraszenie miecz boleści i z wiarą oczekiwała zmartwychwstania Syna*⁵².

Autor wprowadzenia do tego formularza wyjaśnia także, że określenie „Serce Dziewicy” w sensie biblijnym oznacza *samą osobę Naj-*

sce męki». Lecz Abraham odparł: «Mają Mojżesza i Proroków, niechże ich słuchają!». «Nie, ojcie Abrahamie – odrzekł tamten – lecz gdyby kto z umarłych poszedł do nich, to się nawrócił». Odpowiedział mu: «Jeśli Mojżesza i Proroków nie słuchają, to choćby kto z umarłych powstał, nie uwierzą» (Łk 16, 27-31).

⁴⁶ Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie, Poznań 1998, 127.

⁴⁷ Por. LG 53. Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi..., 128.

⁴⁸ Por. 1 Krl 3, 9.

⁴⁹ Por. Łk 1, 48.

⁵⁰ Por. Ez 18, 31; 36, 26.

⁵¹ Por. Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi..., 128.

⁵² TAMŻE, 129.

świętszej Maryi Panny, Jej najgłębsze i jedyne «być», centrum i źródło życia wewnętrznego: umysłu i pamięci, woli i miłości. Oznacza też ducha niepodzielnego, jakim ukochała Boga i braci oraz poświęciła się gorliwie zbawczemu dziełu Syna⁵³.

6. Interpretacja teologiczna drugiej tajemnicy fatimskiej

W świetle słów Anioła objawiającego się dzieciom w Fatimie oraz przesłania Maryi, sednem drugiej tajemnicy fatimskiej jest wola Jezusa zaprowadzenia na świecie osobistego nabożeństwa do Niepokalanego Serca Maryi. Kult ten wskazuje na *istotę tajemnicy Chrystusa i Maryi oraz Ich wewnętrzny związek*⁵⁴. Znaczenie Serca Maryi podkreślone w objawieniach fatimskich pozostaje w ścisłym powiązaniu ze znaczeniem Serca Jezusa⁵⁵. Dlatego też obecnie przypomnimy istotę kultu Najświętszego Serca Jezusa.

6.1. Kult Najświętszego Serca Jezusa jako źródło drugiej tajemnicy fatimskiej

Serce stanowi w Biblii podstawowe określenie osobowego centrum człowieka⁵⁶. Pełnię prawdy o człowieku, czyli personalizm chrześcijański, według Jana Pawła II trafnie wyrażają słowa, które stanowią pewne motto jego całego pontyfikatu: „Człowiek jest drogą Kościoła”⁵⁷. Według Pisma Świętego⁵⁸ serce w ujęciu personalistycznym oznacza zambia-

⁵³ TAMŻE.

⁵⁴ L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju. Rozważania teologiczne wokół orędzia fatimskiego*, Poznań 1955, 50.

⁵⁵ Por. J. KRÓLIKOWSKI, *Odnowić pamięć o Bożej miłości. Dzieje i duchowe przesłanie kultu Najświętszego Serca Jezusa*, Tarnów 2015, 157.

⁵⁶ W Starym Testamencie termin ‘serce’ oznacza *siedlisko osobowości ludzkiej i więź je ze uczuciami wolitywnymi*. H. LANGKAMMER, *Słownik biblijny*, Katowice 1989, 142. Podobnie w ujęciu chrześcijańskim: *pełnia osobowości jest zakorzeniona w szczególnej wielkości serca*. K. RAHNER, H. VORGRIMLER, *Mały słownik teologiczny*, Warszawa 1987, k. 311.

⁵⁷ Por. Z. ZDYBICKA, *Mistyka na urodzajnej glebie myśliciela*, „Nasz Dziennik”, środa, 18 maja 2011, Nr 114 (4045), <http://www.naszdziennik.pl/index.php?dat=20110518&ctyp=my&cid=my01.txt>.

⁵⁸ W niniejszym artykule, ze względu na wybiórczość tematu i niewielką objętość, nie zostanie podjęty wątek podstaw biblijnych, patrystycznych i historycznego rozwoju kultu Niepokalanego Serca Maryi, który został starannie przedstawiony przez innych autorów. Zob. J. DROZD, *Orędzie Niepokalanej. Historia i sens objawień fatimskich*, Kraków 2005, 217-249. Zob. L.A. KRUPA, *Kult Serca Marii. Studium dogmatyczne*, Lublin 1948, 69-84.

ry woli i sumienia⁵⁹, a serce czyste symbolizuje człowieka odnowionego, o doskonalszym nastawieniu sumienia⁶⁰. Księgi Samuela ukazują serce jako centrum podejmowania decyzji⁶¹, świadomego działania, wolnego posłuszeństwa i oddania, a tym samym serce „reprezentuje całą ludzką osobę”⁶², dlatego też nawrócenie⁶³ dokonuje się w sercu jako miejscu spotkania ze słowem Bożym (1 Sm 12, 24; Jr 32, 40)⁶⁴.

Termin „serce” występuje 814 razy w odniesieniu do człowieka i 26 razy do Boga⁶⁵. Zgodnie z językiem biblijnym serce jest symbolem duchowo-cieleśnej głębi wewnętrznej człowieka, z której wypływa powiązane działanie ducha, woli, rozumu i afektów. Zatem *serce uznawano za ośrodek emocji, uczuć, nastrojów i namiętności*⁶⁶. Z sercem kojarzono uczucia radości⁶⁷, smutku⁶⁸, miłości⁶⁹ i odwagi⁷⁰. Serce pełni także funkcję ośrodka refleksji i myśli⁷¹, serce jest rozumne⁷², serce pozwala rządzić rozsądnie i sprawiedliwie⁷³, a także oddzielać zło od dobra (1 Krl 2, 49)⁷⁴.

Fizyczne Serce Jezusa (przedmiot materialny) zjednoczone hipostaticznie z Drugą Osobą Trójcy Świętej, stanowi przedmiot kultu i nabożeństwa do Boskiej Osoby Słowa Wcielonego. Jednocześnie jest symbolem miłości Jezusa Chrystusa do Ojca w jedności Trójcy Świętej, do świata i do każdego człowieka (przedmiot formalny)⁷⁵. W sercu Jezusa *zachodzi najdoskonalsza jedność i harmonia między miłością Boską i ludzką, duchową i uczuciową*⁷⁶.

Człowiek swymi grzechami występuje przeciw zbawczej miłości Serca Jezusa, *stąd potrzeba powrotu do Boga przez miłość do Serca Wcielo-*

⁵⁹ Por. 1 Sm 24, 5; 2 Sm 24, 10.

⁶⁰ Por. Ps 51, 12; Mt 5, 8.

⁶¹ Por. 2 Sm 7, 21.

⁶² D.R. EDWARDS, *Serce*, w: *Encyklopedia biblijna*, red. P.J. ACHTEMEIER, Warszawa 1999, 1100.

⁶³ Por. Ps 51, 12; Jl 2, 12; Dz 2, 37.

⁶⁴ Por. D.R. EDWARDS, *Serce...*, 1100.

⁶⁵ Por. TAMŻE.

⁶⁶ TAMŻE.

⁶⁷ Por. Pwt 28, 47; Dz 2, 26.

⁶⁸ Por. Ps 13, 3.

⁶⁹ Por. Flp 1, 7.

⁷⁰ Por. 2 Sm 17, 10; Ps 27, 14.

⁷¹ Por. Iz 6, 10; Mk 7, 21-23.

⁷² Por. Pwt 8, 5; Iz 42, 25.

⁷³ Por. 1 Krl 3, 12. 10, 24.

⁷⁴ Por. D.R. EDWARDS, *Serce...*, 1100.

⁷⁵ Por. E. ZIEMANN, *Serce Jezusa*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 18, Lublin 2013, 7.

⁷⁶ J. MISIUREK, *Serce Jezusa. Teologia*, w: TAMŻE, 18, 7.

nego Syna Bożego. Wynagrodzenie za grzechy należy do obowiązku wypływającego ze sprawiedliwości, miłości oraz przynależności do Kościoła jako mistycznego Ciała Chrystusa⁷⁷.

W encyklice *Miserentissimus Redemptor* Pius XI zauważa, że kult Serca Jezusowego jest odpowiedzią na miłość Stworzyciela i że wynagrodzenie dawane w tym nabożeństwie odnosi się do miłości niestworzonej⁷⁸. Z kultem Serca Jezusa łączy się także nabożeństwo do Jego Eucharystycznego Serca. Leon XIII stwierdza, że nabożeństwo do Serca Eucharystycznego przypomina nam akt najwyższej miłości, którym Zbawiciel nasz, wylewając wszystkie bogactwa swego Serca, aby móc pozostać z nami aż do skończenia świata, ustanowił sakrament Eucharystii⁷⁹.

Serce Jezusa stanowi przede wszystkim symbol Bosko-ludzkiej miłości Odkupiciela, która płonęła w głębokościach Jego bytu ludzkiego i która wylała się z otwartego boku (J 19, 34) na całą ludzkość⁸⁰. Jest Sercem objawiającym tajemnicę Trójcy Przenajświętszej, przede wszystkim tajemnicę Boga Ojca. W Sercu Jezusa ta tajemnica ukazuje się jako wieczna Miłość⁸¹. Ponadto Jego Najświętsze Serce jest symbolem twórczej miłości Jezusowego Człowieczeństwa⁸², aktywnej jako duchowa moc i uczucie ludzkie. Serce Jezusa staje się narzędziem, za pomocą którego Bóg rozdziela dary i laski; z tego względu Serce Jezusa symbolizuje niezmierną miłość, skłaniającą Zbawiciela do wejścia w mistyczny związek oblubieńczy z Kościołem⁸³. Swą odwieczną Miłością Osoby Boże żyją, dzieląc się nią laskawie z człowiekiem właśnie przez Serce Jezusa, które ową Miłością pulsuje i którą rozlewa na każdego⁸⁴. Tak więc pod określeniem Serce Jezusa skupiona została cała tajemnica Chrystusa⁸⁵, wyrażając miłość Syna Bożego do Ojca oraz do ludzi.

Wiele perykop ukazuje osobowe przejawy Jego Serca: w samostanowieniu, gdy jako 12-letni pozostał w świątyni; w aktach posłuszeństwa Ojcu, w czynionych cudach uzdrawiania ludzi cierpiących jako aktach Jego woli: „Chcę, bądź uzdrowiony”; „Odpuszczają się twoje grzechy”.

⁷⁷ J. MISIUREK, *Serce Jezusa. Teologia...*, 8.

⁷⁸ PIUS XI, Encyklika *Miserentissimus Redemptor*, AAS (1928). Por. R. KOSTECKI, *Świętość Chrystusa*, Poznań 1952, 252-253.

⁷⁹ LEON XIII, List erygujący Arcybractwo Serca Eucharystycznego w kościele św. Jochima w Rzymie (16.02.1903). Por. R. KOSTECKI, *Świętość Chrystusa...*, 255.

⁸⁰ L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 48.

⁸¹ J. KRÓLIKOWSKI, *Odnowić pamięć o Bożej miłości...*, 156.

⁸² L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 48.

⁸³ J. MISIUREK, *Serce Jezusa...*, 7-8.

⁸⁴ Por. J. KRÓLIKOWSKI, *Odnowić pamięć o Bożej miłości...*, 156.

⁸⁵ L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 48.

Na Serce Jezusa wskazują teksty Nowego Testamentu mówiące o Jego uczuciach: Jezus wzruszył się głęboko; Jezus zapłakał; porwał Go gniew i poroztrzącał stragany w świątyni. Na przejawy żywego Serca Jezusowego wskazuje nawet to pytanie: „Piotrze, czy miłujesz Mnie?” oraz wyznawanie synostwa względem Ojca.

Dopiero w świetle personalizmu chrześcijańskiego otwiera się nowa perspektywa głębszego zrozumienia Osoby Jezusa Chrystusa, albowiem Chrystus objawia się jako uosobienie miłosiernej miłości Ojca.

6.2. Kult Niepokalanego Serca Maryi w Kościele

Metropolita poznański arcybiskup Stanisław Gądecki powiedział o Niepokalanym Sercu Maryi, że *choć Pismo Święte nie posługuje się nigdy takim tytułem w odniesieniu do Niej, ale też mu w żaden sposób nie przeczy, wskazując na świętość Matki Bożej, Jej niezrównaną miłość do Boga i macierzyństwa. Również Ojcowie Kościoła nie znali takiego tytułu, ale dostrzegali i komentowali teksty biblijne odnoszące się do szczególnej miłości Maryi do Jej Syna. Powolny rozwój tradycji doprowadził w XII wieku do tego, że Serce Maryi pojawia się jako temat teologii Eadmera*⁸⁶. Oficjalne święto «Przczystego Serca Maryi» do swojej kongregacji wprowadził Jan Eudes (1643 r.). Dalszą drogę temu nabożeństwu utorowały objawienia w Paryżu (1830 r.), a w największym stopniu w Fatimie (1917)⁸⁷.

Francuski jezuita, ks. prof. Jean Croiset, uznaje kult Niepokalanego Serca Maryi za najkrótszą drogę prowadzącą do doskonałego kultu Serca Jezusa. Stwierdza, że *Serca Jezusa i Maryi są zbyt podobne do siebie i zbyt zjednoczone, by cokolwiek mogło ograniczać wzajemny dostęp*⁸⁸. Jednak Jezus dopuszcza do siebie jedynie doskonale czyste dusze. Właśnie dlatego serce Maryi wyprasza łaski i oczyszcza te dusze, które tej doskonałości nie mają. Dzięki Niej również one uzyskują dostęp do Serca Jezusa. W tym świetle Niepokalane Serce Maryi stanowi przede wszystkim *symbol miłości, która w człowieku jest siłą głębszą, żywoźniejszą i szczególniejszą w porównaniu z konstruktywnym rozumem*⁸⁹.

⁸⁶ S. GADECKI, *Niepokalane Serce Maryi*, Poznań 28.06.2003, <http://www.archpoznana.org.pl/serwis/komun/2003/abp/nsmaryi.html#sdendnote6sym>

⁸⁷ TAMŻE.

⁸⁸ J. CROISSET, *La dévotion au Sacré Cœur de Notre Seigneur Jésus-Christ*, Lyon 1741, II, 4, § 5, 196, cyt. za L.A. KRUPA, *Kult Serca Marii...*, 133.

⁸⁹ L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 47.

Serce Maryi ukazuje *miłość duchowo-nadprzyrodzoną, którą Maryja była umiłowana przez Boga i którą kochała Boga*, oraz miłość „naturalno-macierzyńską” do Jej Syna i do ludzi. Można zatem powiedzieć, że pod symbolem Niepokalanego Serca *zawiera się cała tajemnica Maryi*⁹⁰, Jej osoby. Określenie „Serce Maryi” stanowi inny sposób wyrażenia Osoby Niepokalanej *w Jej najbardziej wewnętrznej głębi*⁹¹. Mówi o tym błogosławieństwo św. Elżbiety przekazane Maryi w scenie nawiedzenia, utwierdzając biblijne korzenie kultu maryjnego. Błogosławieństwo to tym samym wskazuje na biblijne podstawy kultu Jej Niepokalanego Serca, wyrażającego osobę Maryi⁹².

Jej Serce otoczone cierniami [w wizji fatimskiej] ukazuje także osobistą ofiarę Maryi złączoną z Ofiarą Chrystusa⁹³. Jednocześnie *głębia i intensywność zjednoczenia Maryi z Chrystusem i Jego dziełem «w Sercu» Matki Bożej, [na drodze miłości] wyjaśnia również nielatwą do zrozumienia myśl, że samej Maryi mogą dotyczyć obelgi i zniewagi, które spotykają Jej Syna*⁹⁴. Jednocześnie *jedność Matki z Synem była nie tylko jednym z najgłębszych rodzajów miłości, lecz jedność ta sprawdziła się właśnie w cierpieniu*⁹⁵.

Niepokalana, angażując się w objawienia w Fatimie, wzywa w szczególności do świętości w słowach: *Bóg chce rozpowszechnić na świecie nabożeństwo do mego Niepokalanego Serca; Jezus chce, aby ludzie mnie poznali i pokochali. Chciałby ustanowić na świecie nabożeństwo do mego Niepokalanego Serca. Kto je przyjmuje, temu obiecuje zbawienie dla ozdoby Jego tronu; Proszę, aby Rosja była poświęcona Mojemu Niepokalanemu Sercu; Bóg chce, aby nabożeństwo do mojego Serca rozszerzało się na całym świecie i wzrastało; Moje Niepokalane Serce będzie twoją ucieczką i drogą, która cię zaprowadzi do Boga*⁹⁶. Niepokalane Serce Maryi wskazuje więc na konieczność wiary czystej, mocnej, niezłomnej, a także na *wewnętrzne usposobienie posłuszeństwa, wierności i ufności*⁹⁷.

⁹⁰ S. GADECKI, *Niepokalane Serce Maryi...*

⁹¹ L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 48.

⁹² Por. G. BARTOSIK, *Rola i znaczenie kultu maryjnego w duszpasterstwie*, w: *Tylko służyć*, t. 2, red. W. GAŁĄZKA, Warszawa 2016, 14.

⁹³ L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 48.

⁹⁴ TAMŻE, 49.

⁹⁵ TAMŻE.

⁹⁶ Zob. *Wspomnienia s. Łucji...*

⁹⁷ L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 49.

6.3. Ujęcie personalistyczne teologii Niepokalanego Serca Maryi

Paweł VI w adhortacji apostolskiej *Signum magnum* na wstępie pisze: *Rozpoczynając Naszą Adhortację nawiązaniem do uroczystości religijnych obchodzonych w tych dniach ku chwale Dziewicy Matki Bożej w Fatimie, w Portugalii, gdzie liczne rzesze wiernych oddają Jej cześć za macierzyńskie i litościwe Serce [...], słusznie doznaje od Kościoła kultu, jaki się należy Najświętszej Maryi Pannie ze względu na Jej niezwykle przywileje, wśród których pierwsze miejsce zajmuje godność Matki Boga*⁹⁸.

W *Signum magnum* Paweł VI nawiązuje do mariofanii fatimskich i próśb samej Maryi: *Przejęci pragnieniem miłości i zadośćuczynienia za krzywdy wyrządzone świętości i sprawiedliwości Boga, a równocześnie ożywieni ufnością w Jego nieskończone miłosierdzie, powinniśmy przyjmować utrapienia duszy i ciała, aby odpokutować grzechy własne i naszych bliźnich, i w ten sposób uniknąć podwójnej kary, tak zwanej «kary potępienia» i «kary zmysłów», czyli innymi słowy, aby nie utracić Boga, Najwyższego Dobra i nie dostać się w ogień wieczny*⁹⁹. Papież kończy swoją adhortację wezwaniem: *Zachęcamy wszystkich synów Kościoła, aby osobiście ponowili to poświęcenie się Niepokalanemu Sercu Matki Kościoła; aby też, stwierdzając ten wspaniały znak pobożności całym swym postępowaniem, starali się coraz doskonalej wypełniać wolę Bożą, naśladować ze czcią Królową Niebios i służyć Jej w duchu synowskim*¹⁰⁰.

Ponadto Paweł VI w adhortacji *Marialis cultus* w odniesieniu do Niepokalanego Poczęcia Maryi uczy, że *wierni, którzy ducha adwentu z świętej liturgii wprowadzają w swoje życie, rozważając niewypowiedzianą miłość, z jaką Dziewica-Matka oczekiwała Syna, zostają skłonieni do tego, że obierają Ją sobie za wzór i są gotowi wyjść naprzeciw nadchodzącemu Zbawicielowi «czuwając na modlitwie i radując się w swoich uwielbieniach»*¹⁰¹. Papież ukazał także doniosłą wartość kultu maryjnego, który jest głęboko zakorzeniony w objawionym Słowie Bożym i mocno wspiera się na prawdach nauki katolickiej, jakimi są: *szczególna godność Maryi, która jest «Rodzicielką Syna Bożego, a przez to najbardziej umiłowaną Córką Ojca i świętym przybytkiem Ducha Świętego; dzięki zaś temu darowi szczególnej łaski góruje wielce nad wszystkimi innymi*

⁹⁸ PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska *Signum magnum*, Wstęp.

⁹⁹ TAMŻE, 2, 4.

¹⁰⁰ TAMŻE, 2, 8.

¹⁰¹ PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska *Marialis cultus*, 3 (dalej: MC).

stworzeniami zarówno ziemskimi, jak niebieskimi»¹⁰². Paweł VI podkreśla dynamiczny *Jej współdziałal w wydarzeniach najwyższej wagi w dziele odkupienia dokonanego przez Syna; Jej świętość, która wprawdzie była pełna już od chwili niepokalanego poczęcia, niemniej jednak coraz bardziej się powiększała, gdy była Ona posłuszna woli Ojca i kroczyła drogą boleści, ustawicznie postępując w wierze, nadziei i miłości*¹⁰³.

Główne przesłanie fatimskich objawień (zgodnie z Pismem Świętym i rozwojem nauki Kościoła) w odniesieniu do Serca Jezusa i Serca Maryi odwołuje się personalistycznie do ludzkiego serca, wskazującego symbolicznie na duchowo-cieleśną tożsamość osoby ludzkiej, którą stanowią powiązane ze sobą życie duchowe, intelektualne i fizyczne człowieka. Jest to zarazem symbol *myślących, tworzących i modlących się ludzi wszystkich czasów*¹⁰⁴. To symbol miłości, która w człowieku jest *siłą głębszą, żywotniejszą i szczególniejszą aniżeli rozum. Tak jak bije serce, tak patrzy oko, tak słyszy ucho, tak mówią usta, tak poruszają się ręce, tak idą stopy. W chrześcijaństwie niczego nie robi się bez serca. Serce musi uczestniczyć we wszystkim. Jest «głębią jestestwa»*¹⁰⁵, czyli *miejscem, gdzie człowiek opowiada się za Bogiem*¹⁰⁶ lub *przeciw Niemu*¹⁰⁷.

W sercu Maryi obecna jest miłość ukierunkowana na Boga i ludzi. Jej serce zawiera dwa rodzaje miłości: miłość nadprzyrodzoną, którą była umiłowana przez Boga i którą kochała Boga, oraz miłość ziemską, z jaką miłowała swojego Syna i wszystkich ludzi. Z takim właśnie sercem Maryja wyszła naprzeciw swojego Syna. Najpierw *przyjęła Chrystusa wcześniej sercem niż ciałem*¹⁰⁸, a następnie z tego powodu, że *Jezus cierpiał, aby ustanowić Boże królestwo, zaś wszyscy, którzy trują się przy Jego dziele, powinni dzielić z Nim Jego cierpienia*¹⁰⁹.

Boskie macierzyństwo Maryi dokonało się najpierw w Jej Niepokalanym Sercu, a później w Jej łonie. Przez swoje Niepokalane Serce, pełne wiary, miłości i pokory oraz oddane woli Bożej, Maryja zasłużyła na noszenie w swoim dziewiczym łonie Syna Bożego. Niepokalana rozumiała sens Pism i zachowywała w sercu wspomnienie słów oraz rzeczy

¹⁰² LG 53, AAS 57(1965) 58-59.

¹⁰³ MC 56.

¹⁰⁴ S. GADECKI, Homilia *Niepokalane Serce Maryi...*

¹⁰⁵ Jr 31, 33.

¹⁰⁶ KKK 368.

¹⁰⁷ S. GADECKI, Homilia *Niepokalane Serce Maryi...*

¹⁰⁸ AUGUSTYN, *La lettera at Colossei*, w: *Grande commentario biblico*, Brescia [1974], 1267, za: S. DE FIORES, *Sekret Fatimy. Światło rozjaśniające przyszłość świata*, Warszawa 2011, 78.

¹⁰⁹ S. DE FIORES, *Sekret Fatimy...*, 78.

związanych z tajemnicą zbawienia. Ścisła więź Serca Matki z Synem powodowała, że przejmowało Ją do głębi to wszystko, co sprawiało ból i cierpienie Jej Synowi; stawało się to jednocześnie Jej bólem i cierpieniem (por. Łk 2, 34). Od testamentu miłości Syna z krzyża umiłowała ludzi taką samą miłością, jaką kochała Jezusa¹¹⁰. W tym względzie istnieje głęboka więź między Maryją a Kościołem. Toteż Maryja dla Kościoła pozostaje «nieustającym wzorem» jako *Dziewica i Matka zarazem... Kościół przecież także «nazwany jest matką i dziewicą»*¹¹¹.

Tytuł Serce „Niepokalane” wskazuje jeszcze na coś głębszego. Otóż wskazuje na miłość dziewiczą bardziej niż na miłość macierzyńską Maryi. Zwraca uwagę na Jej pierwotną nieskazitelność i głęboką czystość Jej usposobienia, wolnego od wszelkiej skazy grzechu. Ojcowie Kościoła powiązali dziewiczość z niczym niezmaconym i nienaruszonym charakterem Jej wiary. Stała się ona dla nich wzorem wiary czystej, wyraźnej, związanej z wewnętrznym usposobieniem posłuszeństwa, wierności i ufności. „Bycie niepokalany” wskazuje na najgłębszą nieskazitelność, pełną łaski czystość i niewzruszoną, pełną prostoty wierność powiązania Matki z Synem¹¹².

W odniesieniu personalistycznym druga tajemnica fatimska ukazuje – w świetle osoby Niepokalanie Poczętej Maryi – możliwości i warunki dostępu człowieka do Osoby Boga oraz konstytucję bytu osoby ludzkiej. Badaniami tego tematu na gruncie fenomenologii zajmowała się Edyta Stein¹¹³. Mówiła ona o zjednoczeniu Maryi z Bogiem poprzez miłość, co wyjaśniła także w swej myśli personalistycznej: *Miłość według swego ostatecznego sensu jest oddaniem własnego istnienia Umiłowanemu i zjednoczeniem z Nim*¹¹⁴.

Kardynał Wojtyła przyjął, że podstawę relacji osoby ludzkiej do Boga stanowi *świadoma relacja mnie do mnie samego, istniejąca w samym centrum każdego doświadczenia wolności*¹¹⁵. Takie ujęcie wolności Karol Wojtyła ukazuje jako samostanowienie osoby ludzkiej. Kardynał zauważa, że wprawdzie osoba ludzka *posiada sama siebie, to jednak jest ona również posiadana przez Boga*¹¹⁶. Powyższe spostrzeżenie roz-

¹¹⁰ Por. S. GADECKI, *Homilia Niepokalane Serce Maryi...*

¹¹¹ RM 42.

¹¹² Por. L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 49.

¹¹³ Zob. J. MACHNACZ, *Wierność prawdzie i powołaniu. O filozofii Edyty Stein*, „Ate-neum Kapłańskie” 87(1995) z. 1, 5.

¹¹⁴ E. STEIN, *Byt skończony a byt wieczny*, przeł. J.I. Adamska, Poznań 1995, 447.

¹¹⁵ Por. K. WOJTYŁA, *Osoba i czyn*, Kraków 1985, 110.

¹¹⁶ Por. TAMŻE.

winął amerykański filozof John F. Crosby mówiąc, że *im głębiej osoba aktualizuje się jako osoba, jako ktoś, kto jest kimś własnym, tym bardziej doświadcza ona swego bytu jako ostatecznie nie swego własnego, lecz jako należącego do Kogoś innego*¹¹⁷.

Ojciec Profesor Mieczysław Krąpiec stwierdza o bycie ludzkim, że w personalistycznym wyjaśnieniu ostatecznościowym jest on bytem przez partycypowanie w Byciu Pierwszym¹¹⁸. To stwierdzenie staje się kluczem do rozjaśnienia tajemnicy Niepokalanego Poczęcia Maryi oraz tajemnicy każdej osoby ludzkiej.

7. Kult Niepokalanego Serca Maryi w świetle dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny

Dogmat ten jest nośnikiem przesłania soteriologicznego, gdyż niezerwalnie jest związany z prawdą o tym, że Chrystus odkupił wszystkich ludzi¹¹⁹. Ponadto dogmat ten ukazuje, że Maryja jest szczególnym arcydziełem Boga, gdyż jest takim człowiekiem, jakiego Bóg chciał odwiecznie.

Wreszcie ten dogmat wskazuje na fakt, że Odkupienie dokonane przez Chrystusa nie podlega żadnym ograniczeniom przestrzennie-czasowym. Wyjątkowość Maryi jest najwspanialszym przykładem zrealizowanego Odkupienia, dlatego Niepokalana jest dla wszystkich wzorem do naśladowania na drodze stawania się takim człowiekiem, jak tego pragnie Bóg¹²⁰.

Dzięki pełni łaski otrzymanej w darze Niepokalanego Poczęcia Maryja staje się *eschatologiczną ikoną dla całej wspólnoty odkupionych w aspekcie świętości wspólnotowej*¹²¹ i indywidualnej. Na tej podstawie *chrześcijanie ciągle jeszcze starają się usilnie o to, aby przetrwać, przetrzymując grzech wzrastać w świętości, dlatego wznoszą oczy ku Maryi, która świeci całej wspólnotie wybranych jako wzór cnót*¹²².

¹¹⁷ J.F. CROSBY, *Persona est sui iuris. Refleksje nad podstawami filozofii osoby Karola Wojtyły*, „Roczniki Filozoficzne” 32(1984) nr 2, 105-106.

¹¹⁸ M.A. KRĄPIEC, *O obiektywne podstawy moralności*, „Roczniki Filozoficzne” 32(1984) nr 2, 191.

¹¹⁹ G. BARTOSIK, *Niepokalane Poczęcie Maryi*, wykład 26.02.2009, <http://www.sluzew.dominikanie.pl/otomatkatwoja/> wejście 09.07.2016.

¹²⁰ Por. TAMŻE.

¹²¹ J. KUMALA, *Maryja eschatologiczną ikoną Kościoła*, w: *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, red. J.S. GAJEK, K. PEK, Warszawa 1993, 280.

¹²² LG 65.

Maryja jest arcydziełem zbawienia i arcydziełem Bożego miłosierdzia dlatego, ponieważ miała stać się Matką Syna Bożego i świątynią, w której miał zamieszkać Pan Bóg. A więc wypadało, żeby była nieskalana żadnym grzechem, a zwłaszcza grzechem pierworodnym¹²³.

7.1. Aspekty personalistyczne związane z dogmatem o Niepokalanym Poczęciu Maryi

Dzisiejszy nurt personalizmu chrześcijańskiego otwarty jest na relacyjność osób. Nauczanie Kościoła *ukazuje Osoby Boże jako relacje*¹²⁴, a wolny dar Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny jako przejaw tych relacji Trójcy Świętej. Osoby Boże z istoty swej *są relacją, są bytowo identyczne z aktem wzajemnego oddania się*¹²⁵ we wspólnocie miłości. Ontologiczne ukazanie Osób Bożych jako wzajemnych relacji jednak jest *dość formalne i abstrakcyjne*. Dlatego w teologii *próbują się wnikać nieco w konkretne życie Osób Bożych, przez analogię do duchowego życia człowieka. Analogię tę w pewnej mierze podsuwa sama Biblia*¹²⁶.

Bóg, będąc *absolutną i nieskończoną pełnią bytu, wznosi się ponad wszystko, co istnieje poza Nim*. Nie będąc w możliwości doskonalenia się, wolny jest od wszelkiej niedoskonałości i posiada czystość najwyższą w sposób niezmienny¹²⁷. Przymiotem Bożym jest *świętość, podobnie jak wieczność*¹²⁸. O świętości Boga Pismo Święte najdobitniej mówi w przekazie proroka Izajasza: *Święty, Święty, Święty Pan Bóg zastępów, pełne są niebiosa i ziemia chwały Jego* (Iz 6, 2-3). Właśnie z tej swojej najwyższej świętości Bóg ofiarował Maryi dar Niepokalaności Jej osoby.

7.2. Aspekty personalistyczne kultu Niepokalanego Serca Maryi

Pius XII w encyklice *Fulgens corona* napomina, żeby pobożność nie pozostała pustym dźwiękiem. Aby *nie stała się fałszywym rodzajem religijności, żeby nie była słabym i przelotnym uczuciem chwili, lecz szczerą, prawdziwą i skuteczną pobożnością, musi ona niewątpliwie pobudzać nas*

¹²³ G. BARTOSIK, *Niepokalane Poczęcie Maryi...*

¹²⁴ T. WILSKI, *Tajemnica osoby. Klucz do rozumienia siebie i Boga*, „Communio” 2(1982) nr 2, 29.

¹²⁵ TAMŻE, 30.

¹²⁶ TAMŻE.

¹²⁷ R. KOSTECKI, *Świętość Chrystusa*, Poznań 1952, 15.

¹²⁸ TAMŻE.

wszystkich [...] do zdobywania doskonałości. Przede wszystkim musi ona koniecznie nas zachęcić do czystości i nieskazitelności obyczajów, która ucieka i wystrzega się nawet najmniejszej plamy grzechu, ponieważ wspominaliśmy tajemnicę Najświętszej Panny, której samo nawet Poczęcie było Niepokalane i wolne od jakiegokolwiek zmazy pierworodnej¹²⁹.

W tym świetle można na nowo odczytać wolną i osobową wolę Jezusa Chrystusa, która została wyrażona przez Maryję 13 VI 1917 r. słowami: *Pragnie On utrwalić w świecie nabożeństwo do Mego Niepokalanego Serca. Tym, którzy je przyjmą, obiecuję zbawienie*. Precyzyjnie formułuje ten kult Święta Kongregacja Obrzędów w komentarzu do nowego *officium* (4 V 1944) i formularza mszalnego ku czci Niepokalanego Serca Maryi: *Przez symbol Serca Bożej Rodzicielki czcimy z największą pobożnością niezwykłą i wyjątkową świętość Jej duszy, zaś przede wszystkim Jej najgorętszą miłość względem Boga, Jezusa – Jej Syna oraz macierzyńską troskliwość względem ludzi odkupionych Boską Krwią*¹³⁰.

13 lipca 1917 r. Maryja podkreśla, że dla ratowania grzeszników Bóg chce na całym świecie rozpowszechnić nabożeństwo do Jej Niepokalanego Serca. Tak więc to Bóg sam podał kult Niepokalanego Serca Maryi jako środek i narzędzie zbawienia dla zagubionych. Jednak nawet w świetle Maryjnego wezwania dzieci widzających do pokuty, nie można zrozumieć ich umartwień i pokut poza duchem wynagrodzenia, które implikuje życie jako «bycie-dla-innych»¹³¹. Zaangażowanie osobiste w ratowanie dusz jest wyrazem wolności człowieka i jego godnego samostanowienia, gdyż *najgłębszą istotą ludzkiej osoby jest być sobą w oddawaniu siebie innym, a zwłaszcza Bogu*¹³². Współdziałanie w dobru innej osoby jawi się jako podstawowy atrybut miłosierdzia rozpatrywanego w perspektywie personalistycznej¹³³. Tak więc zaktualizowane w Fatimie wynagradzanie za zło jest zachowaniem wpływającym z samej istoty [relacji] osób głęboko ze sobą związanych¹³⁴.

Jan Paweł II w encyklice *Dives in misericordia* ukazuje ludzką relację miłosierdzia, która *opiera się na wspólnym przeżyciu tego dobra, jakim jest człowiek, na wspólnym doświadczeniu tej godności, jaka jest jemu właściwa*¹³⁵. Podobieństwo osoby ludzkiej do Boga pokazuje, że czło-

¹²⁹ PIUS XII, Encyklika *Fulgens corona*, II, AAS 45(1953) 584.

¹³⁰ Zob. SACRA CONGREGATIO RITUM, *Officium et Missa pro Festo Immacolatae Cordis Beatae Mariae Virginis* (22.08.1945), AAS 37(1945) 51.

¹³¹ S. DE FIORES, *Sekret Fatimy...*, 79.

¹³² T. WILSKI, *Tajemnica osoby...*, 44.

¹³³ J. ZABIELSKI, *Personalistyczny charakter chrześcijańskiego miłosierdzia*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 44(2006) nr 2, 122.

¹³⁴ S. DE FIORES, *Sekret Fatimy...*, 79.

¹³⁵ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Dives in misericordia* (30.11.1980), 14.

wiek będąc jedynym na ziemi stworzeniem, którego Bóg chciał dla niego samego, nie może odnaleźć się w pełni inaczej, jak tylko poprzez bezinteresowny dar z siebie samego¹³⁶. Tak podjęty kult Niepokalanego Serca Maryi wraz z relacją miłosierdzia względem drugich staje się *uczestnictwem osób ludzkich w życiu Osób Bożych*¹³⁷.

Dla postępu osoba ludzka winna urabiać i odradzać dynamizm swego bytu¹³⁸. Ten postęp dokonuje się w kierunku odpowiedzi osoby Temu, który głębiej w nią wnika niż jej własne duchowe wnętrze; *to z kolei wymaga wolności [...], czyli wprowadzenia w życie możliwości przyjmowania z zewnątrz oraz daru z siebie; one wyrażają otwarcie się wnętrza osoby. W tych czynach osoba przeżywa to, czym istotnie jest; odpowiadając, przyjmując i ofiarując siebie, urzeczywistnia się jako osoba, tzn. doprowadza do poddania się Bogu i do opanowania ciała przez ducha*¹³⁹.

W personalistycznej myśli Edyty Stein odnajdujemy człowieka jako wolną osobę ludzką. Dlatego też twierdzi ona, że jako wolna osoba człowiek może i powinien „wziąć swój byt w swoje ręce”, czyli kształtować samego siebie¹⁴⁰. Stein stwierdza, że *jest sprawą wolności, aby «szukać samego siebie», zejść do własnych głębi, z nich ująć siebie jako całość, wziąć w ręce. Dlatego jest winą osoby, jeśli dusza nie osiągnie pełni bytu i pełni kształtu*¹⁴¹. Jednak ponieważ osoba ludzka *zdobywa całą swą spistość i posiada istnienie jedynie poprzez swój stosunek do Boga, [...] jej dzieje – czyli jej duchowe stawanie się – nabiorą pełnego znaczenia w odpowiedzi, jaką osoba daje absolutowi; odpowiedzi, która może być wyborem albo odrzuceniem. W tym właśnie waży się całe przeznaczenie człowieka*¹⁴².

Osoba w swoim wolnym «stawaniu się» może zaangażować się nie tylko we wspólnotowe nabożeństwo pięciu pierwszych sobót miesiąca, lecz wykorzystać je jako najlepsze przygotowanie do najważniejszego osobistego nabożeństwa, o które prosi Maryja: *Moje Niepokalane Serce będzie twoją ucieczką i drogą, która cię zaprowadzi do Boga*. W świetle tych słów widać wyraźnie, że nabożeństwo do Niepokalanego Serca Maryi polega na tym, aby człowiek dbał w swoim sercu o osobistą „maryjną niepokalaność” mocą Bożej łaski i kochał Boga całym swym istnieniem, miłością Niepokalanej.

¹³⁶ GS 24.

¹³⁷ T. WILSKI, *Tajemnica osoby...*, 44.

¹³⁸ R. LE TROCQUER, *Kim jestem ja – człowiek? Zarys antropologii chrześcijańskiej*, Paris 1968, 58.

¹³⁹ TAMŻE, 58-59.

¹⁴⁰ Por. J. MACHNACZ, *Wierność prawdzie i powołaniu...*, 6.

¹⁴¹ Por. TAMŻE.

¹⁴² R. LE TROCQUER, *Kim jestem ja...*, 74.

7.3. Prywatne nabożeństwo do Niepokalanego Serca Maryi

Niepokalany Sercem Maryi interesowało się wielu świętych, jak Mechtylda z Hackeborn, Gertruda z Helfty, Brygida Szwedzka czy Franciszek Salezy¹⁴³. W sposób szczególny rozważał prawdę o Niepokalanym Poczęciu św. Maksymilian. Zastanawiał się, co oznaczają słowa Matki Bożej w Lourdes: «Jestem Niepokalane Poczęcie». Pragnął, aby każdy uczył się od Niepokalanej, jak być całkowicie Bożym i jak należeć całkowicie do Pana Boga. Stąd wynika idea św. Maksymiliana oddania się Matce Bożej, która według niego jest doskonałym oddaniem się Duchowi Świętemu. Przez oddanie się Maryi tak ściśle z Nim zjednoczonej, powierzamy się Duchowi Świętemu, aby prowadził nas do Chrystusa, do zbawienia¹⁴⁴.

Wyjątkowa zbieżność myśli św. Maksymiliana z orędziem Maryi w Fatimie nakazuje przyrzeć się bliżej jego fascynacji Niepokalaną. Ojciec Maksymilian mówił także, że Maryja jest całkowicie Boża, bo u Niej nic do Niej nie należy, tylko do Boga. Jeśli więc chcemy osobiście osiągnąć cel ostateczny i zostać przebóstwieni, to musimy całkowicie należeć do Niej¹⁴⁵. Osiągniemy to tym prędzej, *im mniej będziemy polegać na swoim rozumie, a opierać się na Niepokalaney, która jest całkiem Boża. Trzeba, żebyśmy jak najprędzej wyrzekli się siebie. Trzeba, żeby nic a nic swojego nie mieć, ale żeby być Jej narzędziem [...] w Jej rękach*. O takim oddaniu św. Maksymilian mówi, że *wyższego szczytu doskonałości nie ma, jak doskonale zjednoczenie naszej woli z Jej wolą. Wtedy działamy według rozumu nieskończonego – Bożego*¹⁴⁶.

Jej Niepokalane Serce może zwyciężać w sercu człowieka, gdy ono będzie stawalo się sercem Niepokalanej. Święty Maksymilian mówi, że mamy stać się „rzeczą” Niepokalanej, a nawet więcej – mamy „stać się NIA” dla Boga i dla ludzi. Dla wszystkich dążących do zbawienia Jej Niepokalane Serce jest drogą.

Te słowa św. Maksymiliana stanowią echo słów Maryi w Fatimie i są wprost dalszym objaśnieniem, w jaki sposób należy realizować wezwanie do osobistego nabożeństwa do Niepokalanego Serca Maryi: *Moje Niepokalane Serce będzie twoją ucieczką i drogą, która cię zaprowadzi do Boga*¹⁴⁷. W ujęciu św. Maksymiliana ta „droga” ma pomóc mobilizować

¹⁴³ Por. S. GADECKI, *Niepokalane Serce Maryi...*

¹⁴⁴ Por. G. BARTOSIK, *Niepokalane Poczęcie Maryi...*

¹⁴⁵ H.M. MANTEAU-BONAMY, *Nauka maryjna ojca Maksymiliana*, Niepokalanów 1981, 138.

¹⁴⁶ MAKSYMILIAN KOLBE, *Konferencje*, Konf. 131, 17.02.1938.

¹⁴⁷ Zob. *Wspomnienia s. Łucji...*

siły człowieka do przemiany ku Bogu. Jeżeli mocą łaski człowiek może przyjmować Pana Jezusa w Komunii świętej, to także tą samą mocą modląc się człowiek może „stawać się” Niepokalaną w swoim sercu, czyli realizować odkupienie subiektywne i dążyć do świętości.

Ojciec Maksymilian uczy, że *im doskonalej pozwolimy prowadzić się Matce Bożej, tym będziemy lepsi, bardziej do Niej podobni. Idealem doskonałości w Niepokalanowie*¹⁴⁸ – to oddanie się Jej zawsze, we dnie i w nocy, by Ona przez nas działała, cierpiała¹⁴⁹. Podkreślał, że *jedyną radą na wszystkie nasze słabości jest całkowite zdanie się na Niepokalaną*¹⁵⁰. Z całą miłością przynaglał, aby *ustawicznie pogłębiać miłość ku Niepokalanej w duszach, zacieśniać węzeł miłości pomiędzy duszami a Nią, by stały się z Nią jedno, Nią samą. By Ona sama żyła i miłowała (działała) w nich i przez nich*¹⁵¹.

Zachodzi tutaj nadzwyczajna zbieżność wezwań św. Maksymiliana – z orędziem maryjnym drugiej tajemnicy fatimskiej, chociaż nie znał on orędzia z Fatimy¹⁵². Zapewniał w swoich listach: *Jak Ona jest Jezusową, Bożą, tak każda dusza przez Nią i w Niej stanie się Jezusową, Bożą, czyli w sposób o wiele doskonalszy [...]. Wówczas dusze pokochają Przenajświętsze Serce Jezusa tak, jak dotąd nie kochały. W tym celu muszą się Jej bezgranicznie sami oddać [...], muszą pogłębiać bezgraniczne oddanie się Jej, zacieśniać węzeł miłości z Nią, stać się Nią*¹⁵³.

Uzasadnieniem tego zjednoczenia z Niepokalaną jest fakt, że *żadne inne stworzenie nie jest i nie będzie ani niepokalane, ani łaski pełne*¹⁵⁴. Święty Maksymilian dostrzega tę wyjątkową zależność, że *każde oczyszczenie duszy jest dla Niej nowym potwierdzeniem Jej tytułu Niepokala-*

¹⁴⁸ Niepokalanów jako miasto Niepokalanej, ale każdy człowiek w swym wnętrzu według Maksymiliana powinien stać się Niepokalanowem.

¹⁴⁹ MAKSYMILIAN KOLBE, *Konferencje*, Konf. 195, 24.11.1938.

¹⁵⁰ TAMŻE, Konf. 236, 09.03.1940.

¹⁵¹ *Pisma O. Maksymiliana Kolbego*, t. 5, 868 R, 23.04.1933.

¹⁵² Wynika to z chronologii wydarzeń, gdyż wprawdzie 13.10.1930 r. biskup Leirii uznał autentyczność objawień w Fatimie, następnie 13.09.1939 r. biskup Correia da Silva zatwierdził w swojej diecezji Leiria nabożeństwo pierwszych sobót miesiąca, jednak dopiero w 1942 r. ukazała się pierwsza książka opisująca objawienia fatimskie. Natomiast treść pierwszej i drugiej tajemnicy przekazanej przez Niepokalaną Matkę została ujawniona publicznie po raz pierwszy 13.05.1942 r., w 25 rocznicę objawień, czyli już po śmierci św. Maksymiliana (†14.08.1941). Autorem tej watykańskiej książki z imprimatur *Meraviglie di Fatima* był ks. prof. Gonzaga da Fonseca SJ. Franciszkanie dopiero po wielu latach odkryli niezwykłą koincydencję działalności św. Maksymiliana szerzącego kult Niepokalanej z objawieniami fatimskimi. Por. G. GÓRNY, J. ROSIKON, *Tajemnice Fatimy. Największy sekret XX wieku...*, 178; 203; 207; 181.

¹⁵³ *Pisma O. Maksymiliana Kolbego*, t. 5, 868 R, 23.04.1933.

¹⁵⁴ TAMŻE, t. 7, 1208.

nego Poczęcia i im bardziej dusza jest pogrążona w grzechu, tym więcej okazuje się potęgą Jej niepokalanośc¹⁵⁵.

8. Sens drugiej tajemnicy fatimskiej dla współczesnego człowieka

Z przesłania drugiej tajemnicy fatimskiej wypływa zasadniczo wezwanie do kultu Najświętszego Serca Jezusa, który obejmuje *obowiązek służenia Bogu, a jednocześnie poświęcenia Mu samych siebie. Istotnym elementem teologii Serca Jezusa jest nauka o potrzebie wynagrodzenia Bogu za grzechy (reparationis debitum)*¹⁵⁶. Skutecznym środkiem pomocnym do zjednoczenia osoby ludzkiej z Najświętszym Sercem Jezusa jest kult Niepokalanego Serca Maryi, ukazany w objawieniach fatimskich.

Wyjątkowość Niepokalanego Serca Maryi wydaje się nieosiągalna dla człowieka. Jednak Pismo Święte podpowiada: *Powiedziano ci, człowiecze, co jest dobre. I czego żąda Pan od ciebie: jeśli nie pełnienia sprawiedliwości, umiłowania życzliwości i pokornego obcowania z Bogiem twoim* (Mi 6, 7-8). Zgodnie ze słowami proroka Micheasza, wezwanie do osobistego podjęcia i szerzenia kultu Niepokalanego Serca Maryi ukazuje nową perspektywę *pogłębienia i interioryzacji» kultu maryjnego [...], który powinien przebiegać niejako «z serca do serca*¹⁵⁷. Pomocne jest trynitologiczne rozumienie osoby jako *«samoistnej relacji»*, [które] *rzuca istotne światło na rozumienie osoby ludzkiej. Po linii relacyjności idzie najgłębsze wyjaśnienie Boga*¹⁵⁸ jako fenomenu totalnej racjonalności Osoby oraz człowieka jako bytu osobowego. W tym rozumieniu, z wewnętrznego „głosu serca” kult ten czerpie *nową siłę pełnej głębi wewnętrznej, duchowego charakteru i autentyzmu*¹⁵⁹, gdyż odpowiedź człowieka winna pochodzić z jego wewnętrznego przeświadczenia, z serca osoby ludzkiej.

W ogłoszonym w Fatimie kulcie Niepokalanego Serca Maryi, sam Bóg pokazuje doskonały *wzór człowieczeństwa w osobie Matki swego Syna. Ona, jako Niepokalana, nigdy niepodlegająca szatanowi, jest Arcydziełem stworzenia [...]. Jej serce zaś, pod którym nosiła Bożego Syna, jest symbolem i znakiem miłości całkowitej, na wzór miłości Chrystusa*¹⁶⁰.

¹⁵⁵ TAMŻE, 1197.

¹⁵⁶ J. MISIUREK, *Serce Jezusa. Teologia...*, 8.

¹⁵⁷ Por. L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 50.

¹⁵⁸ T. WILSKI, *Tajemnica osoby...*, 32.

¹⁵⁹ Por. L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 50.

¹⁶⁰ G. BARTOSIK, *Maryja – Gwiazda Zaranna zwiastująca świt...*, 151.

Jedynie Serce Jezusa stanowi skuteczną szkołę miłości Bożej, prowadzącą do osiągnięcia pełnej doskonałości w Kościele i jedności [...]. Istotnym postulatem teologii i kultu Serca Jezusa jest wewnętrzne przekształcenie człowieka w ducha Chrystusowym¹⁶¹. Oczywiście, zgodnie z filozoficzną myślą Edyty Stein, w rozumieniu własnego życia, osobowe „ja” ma możliwość „swobodnego własnego kształtowania go”. Mówimy o możliwości, gdyż zakres wolności osoby jest zmienny i ściśle zależny między innymi od głębi jej aktualnego życia¹⁶².

Jednak specjalna zachęta z Fatimy ukazuje drogę wskazaną przez Maryję, drogę prowadzącą rodzaj ludzki do zbawienia, gdyż jest miejscem działania Ducha Świętego¹⁶³. Ma to tym większe znaczenie, że Bożego Ducha, Boże Życie, Boską Miłość, czyli samego Boga poznaje ten, kto czyni wolę Bożą. Gdy bowiem pełni ją w najgłębszym oddaniu siebie, wtedy Boskie Życie staje się jego życiem wewnętrznym, to znaczy wchodząc w siebie, znajduje w sobie Boga¹⁶⁴. Właśnie dlatego od Maryi musimy się uczyć, jak realizować Jej orędzie, które w sposób najdoskonalszy wypełniły dzieci z Fatimy¹⁶⁵. Naśladowanie Serca Maryi, które ma pomóc w „stawianiu się Nią”, sprowadza się do odtwarzania czynów Niepokalanej, aby być niepokalaną i jaśniejącą pięknością Oblubienicą Chrystusa¹⁶⁶ i ściśle, wręcz organicznie związaną z Kościołem Chrystusowym.

Kardynał Karol Wojtyła wskazuje, że źródłem naśladowania drugiej osoby jest miłość. Osoba miłowana staje się wzorem dla osoby miłującej, miłość bowiem nawiązuje do samej istotnej wartości tej osoby, do której się zwraca¹⁶⁷. Chodzi o wartości, które tamta osoba przeżywa w swych intencjonalnych aktach. Otóż miłość sprawia, że osoba miłująca zaczyna przeżywać te wartości i swoimi intencjonalnymi aktami włącza się w ten świat wartości oraz czyni go swoim w takim stopniu, na ile sama przeżywa te wartości odnajdywane w osobie miłowa-

¹⁶¹ J. MISIUREK, *Serce Jezusa. Teologia...*, 8.

¹⁶² M. OLEJNICZAK, *Ontologia osoby ludzkiej w koncepcjach Edyty Stein i Karola Wojtyły*, Tarnów 2010, 98.

¹⁶³ S. KAŁDON, *O Niepokalanym Sercu Maryi w nauczaniu Kościoła*, Kraków 2006, 105.

¹⁶⁴ E. STEIN, *Byt skończony a byt...*, 447.

¹⁶⁵ Por. A.C. AMARAL, *Główne kierunki pastoralne Fatimy*, w: *Mały modliteunik fatimski*, Warszawa 1995, 111.

¹⁶⁶ *Prefacja o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny, Zbiór Mszy o Najświętszej...*, 215.

¹⁶⁷ K. WOJTYŁA, *Ocena możliwości zbudowania etyki chrześcijańskiej przy założeniach systemu Maksza Schelera*, Lublin 1959, 22.

nej. W ten sposób osoba miłująca staje się wychowankiem i naśladowcą osoby miłowanej¹⁶⁸.

Ukazany tu proces to główna zasada personalistyczna rozprzestrzeniania się etosu¹⁶⁹ doskonałego umiłowania Boga i ludzi, czyli jak Maryja. Celem dla człowieka jest tutaj Boża doskonałość, tj. najwyższa wartość osoby. *Ponieważ [Bogu] chodzi o istnienie jak największej ilości osób wysokiej wartości, więc wskazuje w Fatimie tę zasadę naśladowania wzoru [Maryi], jako drogę prowadzącą do istnienia wielu takich osób*¹⁷⁰.

Ponieważ czyn człowieka jest aktem jego woli, aktem osoby (*actus personae*), a zatem jest czynem świadomym¹⁷¹. Kardynał Wojtyła podkreśla dynamizm osoby, który przejawia się w czynie aktualizującym własną podmiotowość. Zaangażowanie swego „ja” w działanie staje się sprawczością, której przeżycie pozwala uświadomić sobie, że ja osobiście staję się sprawcą następstw swego działania¹⁷². To dynamiczne własne „ja” mocą samostanowienia może podjąć pełnię osobistego kultu Niepokalanego Serca Maryi. Jean-François Villepelée jako znawca nauczania św. Maksymiliana wyjaśnia, że w ten sposób *nasze myśli i działania mają osiągnąć nowy wymiar i to w takiej mierze, w jakiej poświęcimy je Niepokalanej, która pozwala nam brać udział w swojej misji Matki ochrzczonych*¹⁷³ oraz wszystkich ludzi. Ma to znaczenie zasadnicze, gdyż *w Niepokalanym Poczęciu kryje się moc autentycznego duchowego odrodzenia*¹⁷⁴.

Chcąc spełnić prośbę Jezusa o kulcie Niepokalanego Serca Maryi, ludzkie serce każdego człowieka musi jawić się jako serce proste, *dalekie od wszelkiej nieszczerości, całe zaś przeniknięte Duchem Prawdy; serce czyste, czyli zdolne oglądać Boga, według błogosławieństwa Pańskiego (por. Mt 5, 8)*¹⁷⁵. Autor wprowadzenia do formularza Mszy świętej o Niepokalanym Sercu Najświętszej Maryi Panny przypomina, że Jej serce jest *przyrodziane w nowość łaski wysłużonej przez Chrystusa (Ef 4, 23-24); serce ciche na podobieństwo Serca Chrystusa*¹⁷⁶, który zachęcał do naśladowania Jego cichego i pokornego serca (Mt 11, 29). Na wzór Serca Niepokalanej ma to być serce mocne w spełnianiu woli

¹⁶⁸ Por. TAMŻE, 22-23.

¹⁶⁹ TAMŻE, 23.

¹⁷⁰ TAMŻE, 27-28.

¹⁷¹ K. WOJTYŁA, *Osoba i czyn...*, 75.

¹⁷² TAMŻE, 76.

¹⁷³ J.F. VILLEPELÉE, *Misja Niepokalanej Ojca Kolbego*, Niepokalanów 1981, 65.

¹⁷⁴ TAMŻE.

¹⁷⁵ *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998, 127.

¹⁷⁶ TAMŻE.

Bożej, gdy zagrażać będzie prześladowanie (por. Łk 2, 35) lub nawet śmierć (por. J 19, 25)¹⁷⁷. Potrzebne jest serce czujne, gdy *bowiem Chrystus spoczywał w grobie, Serce Maryi czuwało na podobieństwo oblubienicy z Pieśni nad pieśniami* (por. Pnp 5, 2) *w oczekiwaniu na zmartwychwstanie Chrystusa*¹⁷⁸.

Paweł VI podkreśla duszpasterskie znaczenie kultu Maryi: *Ona, całkowicie wolna od zmazy grzechów, doprowadza synów do tego, że przez mocne postanowienie przewyciężają grzechy. To uwolnienie od zła i od niewoli grzechowej trzeba uznać [...] za nieodzowny warunek wstępny każdej chrześcijańskiej odnowy obyczajów*¹⁷⁹. Papież stawia za wzór Niepokalaną: *Dany przez Dziewicę przykład świętości skłania chrześcijan, by wznosili oczy ku Maryi, «która świeci całej wspólnocie wybranych jako wzór cnót».* [...] *Wtedy tego rodzaju postępowanie w cnotach uznaje się za następstwo i jakby dojrzały owoc tej duszpasterskiej skuteczności, która pochodzi z kultu oddawanego Maryi*¹⁸⁰.

W pogłębionym kulcie Niepokalanego Serca Maryi chodzi o przyłączenie się całym sercem, umysłem i wolą do zjednoczonych Serc Jezusa i Maryi, do tego, co stanowi istotę tajemnicy Jezusa Chrystusa i Niepokalanej Matki. Dlatego też osoba chcąca *przeżywać ten kult będzie rozważać i łączyć się z tym, czym było napełnione Niepokalane Serce Maryi w tajemnicach życia Jezusa, ale też w radościach i boleściach Niepokalanej Matki. Będzie także kierować „uwielbieniem Boga poprzez posługę w zbawianiu ludzkości*¹⁸¹.

Przeżywanie kultu przez oddanie się Niepokalanemu Sercu Maryi oznacza: *bezgranicznie zaufać Mądrości Bożej, [...] być posłusznym Bożym zamiarom, to znaczy wpatrywać się w to Niepokalane Serce, by uczyć się od Niepokalanej posłuszeństwa, pokory i miłości*¹⁸², wreszcie

¹⁷⁷ Por. TAMŻE.

¹⁷⁸ TAMŻE.

¹⁷⁹ MC 57.

¹⁸⁰ *Chodzi o ugruntowane cnoty i to ewangeliczne, jakimi są: wiara i wola podatna na Słowo Boże; wielkoduszne posłuszeństwo; szczerą pokorą; troskliwą miłość; rozważną mądrość; cześć dla Boga, która pobudza do obojnego spełniania obowiązków religijnych, do wyrażania wdzięczności za otrzymane dobrodziejstwa, do składania darów w świątyni i do zanoszenia modlitw we wspólnocie Apostołów; moc ducha na wygnaniu, w boleści; ubóstwo pełne godności i ufności pokładanej w Bogu; czujna troska o Syna, poczynając od pokory źłóbka aż do hańby krzyża; troskliwa słodycz ducha; dziewicza czystość, mocna i czysta miłość oblubienicza. Zaiste, tymi cnotami przyozdobione zostaną te dzieci, które z mocnym postanowieniem wpatrują się w Jej przykłady, by mogły przez naśladowanie wyrazić je w swoim życiu.* TAMŻE.

¹⁸¹ L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 50.

¹⁸² G. BARTOSIK, *Maryja – Gwiazda Zaranna zwiastująca świt...*, 151.

to oznacza stawać się nowym człowiekiem, świętym i nieskalanym według przekazu *corpus paulinum*.

Wewnętrzne przeżywanie nabożeństwa do Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny prowadzi wprost do Eucharystii i do centrum Ewangelii, gdyż Niepokalane Serce Maryi wyraża jedność z Chrystusem w sposobie myślenia i w życiu¹⁸³. Przez zjednoczenie z Niepokalaną *miłująca dusza oddaje się woli Boga Ojca, który w niej jakby na nowo rodzi Syna. Jednoczy się z Synem i chciałaby się w Nim zatracić, aby Ojciec nie widział w niej już nic oprócz Syna*¹⁸⁴. Dlatego też *bycie w łączności z Maryją od tej pory ma oznaczać nową więź z Jezusem w Kościele*¹⁸⁵.

Uściślenie rozumienia kultu Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny zatem wyrazi się w owym „stawaniu się Nią” względem Osób Boskich i dla ludzi. Zgodnie z myślą św. Maksymiliana Kolbego, „stawanie się” Niepokalaną najściślej prowadzi do Boga. Kiedy serce miłujące *mówi o głębi, totalności i radykalizmie powiązania między Chrystusem i jego Matką, to «bycie niepokalanymi» wskazuje na najgłębszą nieskazitelność, pełną łaski czystość i niewzruszoną, pełną prostoty wierność tego powiązania*¹⁸⁶.

9. Zakończenie

W świetle drugiej tajemnicy fatimskiej fundamentalne znaczenie dla współczesnego człowieka ma dokonany przez papieża Jana Pawła II 25 marca 1984 roku w Rzymie w łączności z biskupami świata *Akt zawiezenia świata i Rosji Niepokalanemu Sercu Maryi*¹⁸⁷. Patrząc z perspektywy dramatycznych wydarzeń w Kościele i Europie z przełomu XX i XXI wieku, dziękujemy Bożej Opatrzności i Maryi za uratowane życie Papieża-Polaka oraz jego pontyfikat, a także za upadek komunizmu i *cud odzyskanej wolności, który dokonał się w 1989 roku*¹⁸⁸. Święty Jan Paweł II

¹⁸³ Por. L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 49.

¹⁸⁴ E. STEIN, *Byt skończony a byt...*, 457.

¹⁸⁵ K. NYCZ, *List Pasterski Arcybiskupa warszawskiego Kardynała Kazimierza Nycza z okazji rozpoczęcia peregrynacji obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w Archidiecezji Warszawskiej* (14.06.2014), <http://archidiecezja.warszawa.pl/ksieza/dokumenty/peregrinacja-obrazu-matki-bozej-jasnogorskiej/list-pasterski-arcybiskupa-warszawskiego-z-okazji-rozpoczecia-peregrinacji-obrazu-matki-bozej-jasnogorskiej/>, wejście 17.07.2016.

¹⁸⁶ L. SCHEFFCZYK, *Obietnica pokoju...*, 49.

¹⁸⁷ Por. G. BARTOSIK, *Mariologia Jana Pawła II*, w: *Sv. Ján Pavol II. a jeho poslanstvo pre Strednú Európu. Zborník z vedeckej konferencie konanej v Nitre v dňoch 18. - 19. mája 2015*, Nitra 2016, 29.

¹⁸⁸ G. BARTOSIK, *Mariologia Jana Pawła II*, 29.

okazał się narzędziem w rękach Maryi. [...] Wypełnił misję, jaką Boża Opatrzność mu zleciła, stał się narzędziem¹⁸⁹, którym zechciała posłużyć się Niepokalana. Dzięki autentycznemu oddaniu Bogu i Maryi, Jan Paweł II pomógł w przywróceniu wolności Polakom¹⁹⁰.

Pius XII w swej myśli personalistycznej stwierdza: *skoro bowiem niemal wszyscy chrześcijanie poświęcili się sami i dobrowolnie Niepokalanemu Sercu Maryi, niech teraz równie świadomie i dobrowolnie uzgodnią swe życie z życzeniami Jej Serca*¹⁹¹. Zaś Paweł VI zachęca wszystkich członków Kościoła, aby osobiście ponowili to poświęcenie się Niepokalanemu Sercu Matki Kościoła, aby [...] *starali się coraz doskonalej wypełniać wolę Bożą, naśladować ze czcią Królową Niebios i służyć Jej w duchu synowskim*¹⁹². Przed chrześcijanami staje zadanie, by wezwania Fatimy nie trafiły w pustkę. *Upadłemu aniołowi z ogniстым mieczem, który wyraża niszczycielską moc zagrażającą światu, zostaje przeciwstawiony blask łaski Niepokalanego Serca Maryi*¹⁹³.

Objawienia fatimskie stają się szczególnie ważne wobec ostatnich wydarzeń w Europie, gdyż ich zapowiedzi stają się faktem na naszych oczach¹⁹⁴. Fatimskie orędzie jest przede wszystkim wezwaniem do utożsamienia się z Niepokalanym Sercem Maryi, sercem matczynym, ożywionym przez Ducha Świętego, który jest twórcą wspólnoty, jedności i pokoju¹⁹⁵. Dlatego też należy docenić ten nadzwyczajny znak od Boga, który nadal jest aktualny i wymaga także naszej osobistej reakcji¹⁹⁶.

Święty Maksymilian uczył: *Ogłoszenie dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Maryi zakończyło pierwszy etap rozwoju na wielką skalę kultu maryjnego w społeczności chrześcijańskiej. Drugi etap ma się zaznaczyć przez wprowadzenie dogmatu i jego idei przewodniej w społeczne życie narodów*¹⁹⁷. Potrzebna jest zatem kontynuacja i szerokie rozwinięcie teologiczne zagadnienia podjętego w komentarzu teologicznym do trzeciej tajemnicy fatimskiej kardynała Josepha Ratzingera – Prefekta Kongregacji Nauki Wiary. Mówi on, że «*serce*» *oznacza centrum ludzkiego istnienia, skupiające w sobie rozum, wolę, temperament i wrażliwość, w którym*

¹⁸⁹ TAMŻE, 43.

¹⁹⁰ Por. TAMŻE.

¹⁹¹ PIUS XII, *Epistula Ad Emum P. D. Aloysium S. R. E. Presb. Card. Maglione*, AAS 35(1943) 104.

¹⁹² PAWEŁ VI, *Signum magnum*, 2, 8.

¹⁹³ S. DE FIORES, *Sekret Fatimy...*, 24.

¹⁹⁴ Por. G. BARTOSIK, *Rola i znaczenie kultu maryjnego...*, 17.

¹⁹⁵ S. DE FIORES, *Sekret Fatimy...*, 24.

¹⁹⁶ Por. G. BARTOSIK, *Rola i znaczenie kultu maryjnego...*, 17.

¹⁹⁷ Słowa św. Maksymiliana przytoczone przez J.F. Villepelée, *Misja Niepokalanej...*, 71.

człowiek znajduje swą jedność i swe wewnętrzne ukierunkowanie. «Niepokalane serce» to – według Mt 5, 8 – serce, które dzięki oparciu w Bogu osiągnęło doskonałą jedność wewnętrzną i dlatego «ogłada Boga». Kult Niepokalanego Serca Maryi oznacza zatem zbliżanie się do takiej postawy serca, w której fiat – «bądź wola twoja» – staje się centrum kształtującym całą egzystencję¹⁹⁸.

Trzeba także powrócić jeszcze do kluczowych słów «tajemnicy» fatimskiej, które słusznie zyskały wielki rozgłos: *Moje Niepokalane Serce zwycięży. Co to oznacza?*¹⁹⁹. Jest to zwycięstwo Boga w osobie ludzkiej. Jednocześnie Benedykt XVI podkreślił z mocą, że w naszych czasach istnieje pilna potrzeba, aby *pomagać wiernym w lepszym poznaniu związku między Maryją z Nazaretu i pełnym wiary słuchaniem słowa Bożego*²⁰⁰. Dlatego też papież Benedykt XVI zachęcił *nauczców do dalszego zgłębiania relacji między mariologią i teologią słowa*²⁰¹. Podczas wywiadu dla telewizji Rai Uno 22 IV 2011 na pytanie: „Czy Ojciec Święty ma zamiar odnowić akt oddania się Matce Bożej na początku tego tysiąclecia?”, Benedykt XVI odpowiedział: *Myszę, że teraz ważne jest uwewnętrznienie aktu zawierzenia, pozwolenie, by nas przeniknął, by dokonał się w nas. Dlatego odwiedziłem kilka wielkich sanktuariów maryjnych na świecie [...] zawsze z tą intencją skonkretyzowania, uwewnętrznienia aktu zawierzenia, by stał się rzeczywiście naszym aktem*²⁰².

Paweł VI zapewnia, że Kościół katolicki *uznaje w kulcie maryjnym skuteczną pomoc ofiarowaną człowiekowi, który zmierza do osiągnięcia pełni swojego życia. Maryja, nowa Niewiasta, najbliżej stoi przy Chrystusie – nowym Człowieku, w którego tajemnicy wyłącznie wyjaśnia się tajemnica człowieka*²⁰³. Jan Paweł II w swej maryjnej encyklice wskazuje na *pielgrzymkę wiary, w której «Błogosławiona Dziewica szła naprzód utrzymując wiernie swe zjednoczenie z Chrystusem»*²⁰⁴. Nie tylko chodzi tutaj o dzieje samej Dziewicy-Matki [...], ale równocześnie o dzieje całego Ludu Bożego, o wszystkich, którzy uczestniczą w tejże samej pielgrzymce wiary²⁰⁵. Maryja jest nie tylko Niepokalanie Poczęta, ale, jak Papież

¹⁹⁸ Kongregacja Nauki Wiary, *Orędzie fatimskie*, Poznań 2000, 39.

¹⁹⁹ TAMŻE, 43.

²⁰⁰ BENEDYKT XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini* (2010), 27.

²⁰¹ TAMŻE.

²⁰² Wywiad z Benedyktem XVI, transmitowany przez telewizję RAI UNO, 22.04.2011, „L'Osservatore Romano” 32(2011) nr 6, 39-40.

²⁰³ MC 57.

²⁰⁴ LG 52.

²⁰⁵ *W ten sposób owa dwoista więź, jaka łączy Bogarodzicę z Chrystusem i Kościołem, nabiera znaczenia historycznego.* RM 4.

podkreśla: *Jest Dziewicą, która nieskazitelnie i w czystości dochowuje wiary danej Oblubieńcowi i która staje się Matką, bowiem rodzi do nowego i nieśmiertelnego życia synów z Ducha Świętego poczętych i z Boga zrodzonych*²⁰⁶. Czyli można w osobie Maryi upatrywać „niepokalane poczęcie” nowego ludu Bożego w nowym Przymierzu.

W świetle powyższych rozważań należy przyjąć, że w swej istocie nabożeństwo do Niepokalanego Serca Maryi polega na tym, aby poprzez czyny wewnętrzne i zewnętrzne manifestować (przed sobą) całkowitą przynależność do Maryi i objawiać czynami niejako własne wcielenie w Niepokalanie Poczętą Matkę Syna Bożego. Jednak przy tym *jest rzeczą bardzo ważną, ażeby przekroczyć próg nadziei, nie zatrzymywać się przed nim, ale pozwolić się prowadzić*²⁰⁷. Dać się poprowadzić obietnicy Maryi: „Moje Niepokalane Serce będzie twoją ucieczką i drogą, która cię zaprowadzi do Boga”.

Iwona Krysiak
Instytut Maryjno-Kolbiański
„Kolbianum” (Niepokalanów)

ul. Kolbego 5, Niepokalanów
PL – 96-515 Teresin

e-mail: iwona.nspj@wp.pl

Bibliografia

Amaral A.C. de, *Główne kierunki pastoralne Fatimy*, w: *Mały modlitewnik fatimski*, Warszawa 1995, 111.

Bartosik G., *Mariologia Jana Pawła II*, w: *Sv. Ján Pavol II. a jeho posolstvo pre Strednú Európu. Zborník z vedeckej konferencie konanej v Nitre v dňoch 18. - 19. mája 2015*, Nitra 2016, 29-45.

Bartosik G., *Maryja – Gwiazda Zaranna zwiastująca świt zmartwychwstania*, „Roczniki Teologiczne” 63(2016) z. 2, 133-153.

Bartosik G., *Niepokalane Poczęcie Maryi*, wykład 26.02.2009, <http://www.sluzew.dom.inikanie.pl/otomatkatwoja/> wejście 09.07.2016.

Bartosik G., *Rola i znaczenie kultu maryjnego w duszpasterstwie*, w: *Tylko służyć*, t. 2, red. W. Gałązka, Warszawa 2016, 13-22.

Benedykt XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (2010).

Bolewski J., *Teologiczne aspekty jawień maryjnych*, w: *Objawienia maryjne. Drogi interpretacji*, red. K. Pek, Warszawa 1994, 52-68.

Boufflet J., Poruty P., *Znak na niebie. Objawienia Matki Bożej*, Warszawa 2000.

²⁰⁶ Por. LG 64.

²⁰⁷ JAN PAWEŁ II, *Przekroczyć próg nadziei...*, 162.

- Crossy J.F., *Persona est sui iuris. Refleksje nad podstawami filozofii osoby Karola Wojtyły*, „Roczniki Filozoficzne” 32(1984) nr 2, 105-123.
- Drozd J., *Orędzie Niepokalanej. Historia i sens objawień fatimskich*, Kraków 2005.
- Edwards D.R., *Serce*, w: *Encyklopedia biblijna*, red. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999, 1100.
- Flores S. De, *Sekret Fatimy. Światło rozjaśniające przyszłość świata*, Warszawa 2011.
- Gądecki S., Homilia *Niepokalane Serce Maryi*, Poznań 28.06.2003, <http://www.archpoznan.org.pl/serwis/komun/2003/abp/nsmaryi.html#sdendnote6sym>, wej. 17.07.2016
- Górny G., Rosikom J., *Tajemnice Fatimy. Największy sekret XX wieku*, Warszawa 2016.
- Hierzenberger G., Nedomanský O., *Księga objawień maryjnych od I do XX w. „Przybywam uratować świat”*, Warszawa 2003.
- Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia* (1980), AAS 72(1980) 1199-1203.
- Jan Paweł II, Encyklika *Dominum et Vivificantem* (1986), AAS 78(1986) 857.
- Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris Mater* (1987), AAS 79(1987) 361-433.
- Jan Paweł II, Homilia *Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja* (na zakończenie XX Kongresu Mariologicznego w Rzymie, 24.09.2000), „L'Osservatore Romano” (2000) 15-16.
- Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei. Jan Paweł II odpowiada na pytania Vittoria Mesoriego*, Lublin 1994.
- Kaldon S., *O Niepokalanym Sercu Maryi w nauczaniu Kościoła*, Kraków 2006.
- Katechizm Kościoła Katolickiego* (1998).
- Kostecki R., *Świętość Chrystusa*, Poznań 1952.
- Krąpiec M.A., *O obiektywne podstawy moralności*, „Roczniki Filozoficzne” 32(1984) nr 2, 187-220.
- Królikowski J., *Odnowić pamięć o Bożej miłości. Dzieje i duchowe przesłanie kultu Najświętszego Serca Jezusa*, Tarnów 2015.
- Kucharski P., Bajor B., *Dar Maryi na trudne czasy. Historia najszynniejszego medalika świata*, Kraków 2004.
- Kumala J., *Maryja eschatologiczną ikoną Kościoła*, w: *Matka Jezusa pośród pielgrzymujących Kościoła*, red. J.S. Gajek, K. Pek, Warszawa 1993, 277-290.
- Langkammer H., *Słownik biblijny*, Katowice 1989.
- Łucja mówi o Fatimie*, oprac. L. Kondor, Poznań 1989.
- Machnac J., *Wierność prawdzie i powołaniu. O filozofii Edyty Stein*, „Ateneum Kapłańskie” 87(1995) z. 1, 3-11.
- Manteau-Bonamy H.M., *Nauka maryjna ojca Maksymiliana*, Niepokalanów 1981.
- Misiurek J., *Serce Jezusa. Teologia*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 18, Lublin 2013.
- Nycz K., *List Pastorski Arcybiskupa warszawskiego Kardynała Kazimierza Nycza z okazji rozpoczęcia peregrynacji obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w Archidiecezji Warszawskiej* (14.06.2014), <http://archidiecezja.warszawa.pl/ksieza/dokumenty/peregrinacja-obrazu-matki-bozej-jasnogorskiej/list-pasterski-arcybiskupa-warszawskiego-z-okazji-rozporoczenia-peregrinacji-obrazu-matki-bozej-jasnogorskiej/>, wejście 17.07.2016.
- Objawienia maryjne. Drogi interpretacji*, red. K. Pek, Warszawa 1994.
- Olejniczak M., *Ontologia osoby ludzkiej w koncepcjach Edyty Stein i Karola Wojtyły*, Tarnów 2010.

- Paweł VI, Adhortacja apostolska *Signum magnum* (1967).
- Pius XII, Encyklika *Fulgens corona* (1953), AAS 45(1953) 577-592.
- Pius XII, Epistula *Ad Emum P. D. Aloysium S. R. E. Presb. Card. Maglione*, AAS 35(1943) 103-105.
- Prefacja o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny*, *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998, 215.
- Rahner K., Vorgrimler H., *Mały słownik teologiczny*, Warszawa 1987.
- Ratzinger J., Kongregacja Nauki Wiary, *Orędzie fatimskie*, Poznań 2000.
- Sacra Congregatio Ritum, *Officium et Missa pro Festo Immacolati Cordis Beatae Mariae Virginis*, 22.08.1945, AAS 37(1945) 44-52.
- Scheffczyk L., *Obietnica pokoju. Rozważania teologiczne wokół orędzia fatimskiego*, Poznań 1955.
- Socci A., *The Fourth Secret of Fatima*, Loreto Publications, Fitzwilliam 2009.
- Stein E., *Byt skończony a byt wieczny*, przeł. J.I. Adamska, Poznań 1995.
- Troquer R. le, *Kim jestem ja – człowiek? Zarys antropologii chrześcijańskiej*, Paris 1968.
- Villepelée J.F., *Misja Niepokalanej Ojca Kolbego*, Niepokalanów 1981.
- Wilski T., *Tajemnica osoby. Klucz do rozumienia siebie i Boga*, „Communio” 2(1982) nr 2, 24-44.
- Wojtyła K., *Ocena możliwości zbudowania etyki chrześcijańskiej przy założeniach systemu Maksxa Schelera*, Lublin 1959.
- Wojtyła K., *Osoba i czyn*, Kraków 1985.
- Wspomnienia s. Łucji z Fatimy*, zebr. L. Kondor, Fátima 2006.
- Wywiad z Benedyktem XVI*, TV RAI UNO, 22.04.2011, „L'Osservatore Romano” 32(2011) nr 6, 39-40.
- Zabielski J., *Personalistyczny charakter chrześcijańskiego miłosierdzia*, „Studia Theologica Varsaviensia” 44(2006) nr 2, 113-129.
- Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998, 127-129.
- Zdybicka Z., *Mistyk na urodzajnej glebie myśliciela*, „Nasz Dziennik”, środa, 18 maja 2011, Nr 114 (4045), http://www.jp2w.pl/pl/37920/53427/Mistyk_na_urodzajnej_glebie_mysliciela.html.
- Ziemann E., *Serce Jezusa*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 18, Lublin 2013, 7-8.

The personalist aspect of the second Fatima mystery in the light of the dogma of the Immaculate Conception

(Summary)

The second mystery of Fatima draws attention to the dogma of the Immaculate Conception of Mary. It does it more effectively than the apparition at Lourdes. The second mystery is based on the relationship of the Immaculate Mary (symbolized by her heart) to the persons of the Holy Trinity. At Fatima, God Himself indicates to us the personal example of Mary Immaculate. Christian personalism helps us discover the meaning of the Immaculate Conception of Mary for every human person and for the Church. Mary's hidden and open deeds become a new way for men. He is free to shape himself consciously.

The main goal is to introduce the primary idea of this dogma into our personal lives and the lives of the nations of the world. In the light of Christian personalism, the dogma of the Immaculate Conception of Mary provides the key factors of a spiritual rebirth.

Keywords: Fatima, Marian apparitions, Mariology, Immaculate Conception, personalism.

Słowa kluczowe: Fatima, objawienia maryjne, mariologia, Niepokalane Poczęcie NMP, personalizm.